

K. H. W: Útban a szocializmus felé.

Az itt következő cikk bár Németországról szól, minket is közvetlenül érdekel és nálunk is teljesen aktuális, mert ha eddig is Németországtól kaptuk vagy legalább is onnan vártuk a szocializmusunkat és a szociálpolitikánkat, *úgy ez fokozottan lesz* a jövő szabálya, amikor a mostani háború pörölyével kovácsolt sorsközösség tökéletesen bele fog bennünket illeszteni Németország szellemi és morális szférájába.

Ha Bellamy ma írná meg az ő „Visszapillantás a 2000-ik évről” című művét, amely mintegy 25 évvel ezelőtt oly óriási feltűnést keltett, akkor bizonyosan kifejezetten hangoztatta volna, hogy a jövődönék ehhez az általa leirt államához vezető úton hatalmas lökést adott a szociális fejlődésnek az 1914-1916-iki világháború. Az idők kényszerűsége egyszerűen muszájította Németországot olyan berendezkedésére, amelyek ebben az irányban mozognak és amelyeket a mindenféle szocialisztikus fejlődés leghevesebb ellenségei is elismertek föltétlenül szükségeseeknek. Ezek persze abban a reménységben vannak, hogy mindazokat a rendszabályokat, amelyeket az állam most a kényszer folytán életbe léptet, a háború után rögtön ismét meg is fogja szüntetni és a dolgok előbbi állapota újra helyreáll. Úgy tekintik Németországot, mint egy ostromlott várat, eltűrik ennek a rendszabályait, amíg a háború tart és olyan áldozatnak tekintik, amelyet a hazának kell meghoznunk. És ezeknek az embereknek kétségtelenül igazuk is lett volna, ha a német seregek győzedelmes vonulása úgy ment volna tovább, ahogyan azt 1914. augusztusában megértük és ha ellenségeinknek, különösen Angliának gyors leveretését értük volna el. De miután a háború sokáig tart, miután úgyszólván minden fegyverbíró férfi be van vonulva és nemzetünk minden tagjának meg kell szenvednie a háború nyomorúságát, ennek következtében mind jobban megérlelődik az a gondolat, hogy Németország csak akkor lehet hatalmas, ha nem csupán katonai, hanem gazdasági szempontokból is egységes nép, melynek az összeség java jobban a szívéen fekszik, mint az egyeseké. És ezen az alapon nagyon való-

szinü, hogy ezekből a háborús rendszabályokból gazdasági rendünknek állandó és alapos változásai fognak létesülni. Parancsoló módon sürgeti a háború, hogy a magántulajdonnak a római jogból átszármazott felfogásával alaposan leszámoljunk, hogy a tulajdonos a tulajdonával ezentúl ne tehessen-vehessen tetszése szerint, hanem csak úgy, ahogyan az államnak, az összeségnek az érdeke megköveteli. És ezt a követelményt a reánk következő békekorszaknak is fenn kell tartania.

Honnét vegyük a háború után azt a pénzt, amelyre a valamiféle formában múlhatlanul szükséges hadi felkészültséghez és az egyéb állami feladatokhoz szükségünk lesz? Pénzügyi tekintetben – igaz – kedvezőbb helyzetben vagyunk mint Franciaország és Anglia. A birodalom adósságai nálunk a háború előtt kerek 5 milliárd volt, míg Angliáé 15 milliárd sőt Franciaországé $25\frac{1}{2}$ milliárd. A háború költségei, miután a hadiszerek beszerzése tekintetében nem vagyunk a külföldre utalva, lényegesen kisebbek, mint Franciaországéi és Angliáéi. A hadikölcsönök, amelyeket később így vagy úgy fedoznünk fog kelleni, mindenesetre már több mint 50 milliárd márkára rúgnak. Ehhez jönnek még a további háborús költségek, az adósságok, amelyeket a községeknek kellett csinálniuk, a háborúban tönkrement anyagok helyreállításával, a fokozott flottaépítéssel, a háború által sújtott országrészek felépítésével, a rokkantak ellátásával, az özvegyekről és árvákról való gondoskodással és hasonló egyebekkel járó költségek. Mindezen összegek után kamatokat és törlesztéseket kell fizetni. Ámde ez államháztartásunk óriási megterhelését jelenti. Igaz, számítunk rá, hogy ellenségeinktől az óriási küzdelemhez mért hadisarcot fogunk kapni. De miután ellenségeink egy részénél kétségtelenül pénzügyi összeomlás várható, ennek a hadisarcnak a reményeit nem szabad túlfeszítenünk. Semmiesetre se lesz elegendő arra, hogy a háború folytán felmerült és még ezután felmerülő költségeket teljesen fedezze. Ehhez járul még az is, hogy külkereskedelmünk a háború következtében érzékenyen megcsappant és ezt a háború után nem lesz lehetséges csak úgy egykettőre helyreállítani. Azt állítják, hogy népességünk kétharmada él közvetve vagy közvetlenül a világpiacon való kereskedésükből. Hogy ez a megállapítás megállja-e a helyét, ezt most ne keressük. Annyi bizonyos, hogy lakosságunknak egy nagy része függ a kivitteltől. De a mostani háború mutatja nekünk, hogy milyen veszélyes a gazdasági életnek ez a kiter-

jeszkedése és milyen szörnyű veszteséget szenvedett a külkereskedelem. Minden foglalkozáshoz tartozó ezrei népeinknek, akik a külföldön találtak megélhetést, elvesztették állásaikat, üzleteik tönkre mentek, sok évi terhes munkával megalapított existenciájuk megsemmisült. A nemzeti vagyon is nagy veszteséget szenved az által, hogy azoknak a követeléseknek nagy része, amelyek külföldiekkel szemben illetik meg a kereskedőket, bankokat stb. és pedig nem csupán az ellenséges külföldiekkel szemben, hanem semlegesekkel szemben is, részben teljesen elvesznek, részben nem teljes összegben folynak be. A gyarmatokban és védterületeken elszenvedett gazdasági veszteségeket se lehet figyelmen kívül hagyni.

A béke korszakában nem mérlegelték kellőképpen azt a kérdést, hogy miképpen fog hatni az a helyzet, amelynek be kell következnie, ha – mint most is – hirtelen majdnem teljesen elzárulnak a külföldi áruk beszerzési forrásai és a saját áruinknak külföldön való elhelyezhetése úgyszólván tökéletesen lehetetlen. Hiszen komolyan nem is gondoltunk rá soha, hogy egyidejűleg legyen háborúnk Franciaországgal, Angliával és Oroszországgal, hanem azt hittük, hogy e nemzetek egyikével vagy kettejével való háború esetében a semleges külföldön keresztül fedezhetjük szükségleteinket és ugyanezen az úton láthatjuk el megmaradt piacainkat a saját árunkkal. De Anglia kíméletlen eljárása, a minden nemzetközi egyezmény semmibevevése, folytonos törekvése, hogy Németországot teljesen izolálja, teljesen tönkretette ezeket a reményeinket és az elé a kényszer elé állított bennünket, hogy gazdasági életünket teljesen a magunk erejére és szövetségeseink erőforrásaira állítsuk be. Ez nem jelenti azt, hogy ismét vissza kell térnünk a tisztán földművelő gazdaságra. Bármilyen nagy szolgálatot tett is nekünk a földművelés különösen a háborúban és bármennyire el kell ismerni, hogy a földművelés minden erővel fejlesztendő lesz, azért a nagyfejlettségű ipar nélkül soha se küzdhetünk volna ki azokat az eredményeket, amelyeket elértünk. Hogy csak egyetlen példát említsünk, nem kell egyébre gondolnunk, mint a municiógyártásra, amely ellenségeinknek oly sok nehézséget okoz. A földművelés gondozása mellett tehát iparunkat semmiképpen se szabad elhanyagolnunk. De ipar csak akkor boldogulhat, ha a világkereskedelemmel van összeköttetésben. Ezért a jövő jelszava nem az lesz: csökkenteni világkereskedelmünket, hanem gyarapítani és kiterjeszteni, mindenesetre más alapon, mint eddigelé.

A külföldtől való függés veszedelme most elég világossá lett előttünk. Túlságosan rabszolgamódra követtük az angol példát anélkül, hogy meggondoltuk volna, hogy nekünk nincsen meg a tenger fölötti uralmunk, amely Angliának megvan és amelyre okvetlenül szükség van a külföldi piacoktól való messzemenő függőség esetében. Az egész gazdasági politikánknak gyökeres változtatására van tehát szükség. Ez azonban feltételezi mindenekelőtt pénzügyi politikánk nagy átalakulását. Birodalmi bevételeink nagymértékű emelkedése dacára soha se voltak ezek elegendők a szükségletek fedezésére. Ennek következtében arra a kényelmes, de állandóságában veszedelmes útra léptek, hogy kölcsönökkel fedezték a hiányt. Így az évek folyamán öt milliárd birodalmi kölcsön szaporodott fel, amelynek a kamatozásához 200 millió kell. Ez némiképen az adófizetők büntetésének nevezhető, amellyel azért sújtják őket, amiért a birodalom szükségleteinek fedezéséről a bevételek egyidejű emelkedésével nem gondoskodtak. A jelentékeny szükséglet többletet már most nem lehet kizárólag azáltal fedezni, hogy szakítunk azzal az elvvel, hogy a közvetlen adókat átengedjük az egyes államoknak és a községeknek és az által, hogy ezeket az adókat rendkívüli mértékben fölemeljük. De a közvetett adózás útján se lehet ilyen összegóriásokat előteremteni, mert a széles néprétegek helyzete ezt lehetetlenné teszi és mert ezek képviselői ezt semmiképen se fognák megengedni.

A közvetett adók a birodalom alapítása óta fejenkénti 6½ márkáról 20 márkára emelkedtek. Már most azt állítják, hogy az államnak kétszeres előnye volna belőle, ha az állami monopólium helyett a magasabb fogyasztási adóhoz folyamodnék. Magasabb bevételeket biztosítana magának és – ami a fő – fizetőképes és gazdaságilag erős lakosságot biztosítana magának. Ezt az állítást avval akarják megokolni, hogy a háború után minden, az életfenntartáshoz nem szükséges élvezeti cikknek a magas megadóztatására kerülne a sor. Föltételezik, hogy ezeknek a cikkeknek az ez által való megdrágulását a fogyasztók el fogják viselhetni, mert hiszen lemondhatnak róla, ha akarnak. De ha ebből az adóból nagy jövedelmet akarunk elérni, akkor e cikkek termelőinek az olcsóbb előállítás, a szokásokhoz való alkalmazkodás stb. által gondoskodniuk kell arról, hogy a fogyasztás e cikkekben ne csökkenjen. Ámde ez ellen az okoskodás ellen felhozható az az igazság, hogy közvetett adók csak akkor jövedelmeznek sokat, ha

a mindennapi szükséglet tárgyaira vannak kivetve. A nem okvetlenül szükséges élvezeti cikkek megadóztatása megközelítőleg se hozhat olyan összeget, amilyenre a birodalomra szüksége van. Az előállítás olcsóbbodása a bérek leszállítását is maga után vonná. De ez által a nép széles rétegei nemcsak hogy nem lennének fizetőképesebbek és gazdaságilag erősebbek, hanem épen az ellenkezője következne be.

Miután tehát a közvetett adók útja nem célravezető, más utakat kell találni. Mindenekelőtt szakítani kell avval az elvvel, hogy a közvetlen adók felett az egyes államok és a községek rendelkeznek. Ennek a példája már adva van a véderőadóval, amelyet ugyan csak egyszeri, rendkívüli adónak szántak, de amelyet föltétlenül állandó adóvá kell tenni. A vagyontalan, széles néprétegre nézve a legnagyobb áldozatokkal járt a háború. Jogos és méltányos, hogy minden körülmények között a birtok legyen az, amely a terheket¹ viselje. Ehhez képest vagyoadókat, jövedelmi adókat és örökösödési adókat kell behozni. A „családi élet bensőségét” fenyegető örökösödési adó veszélyeit hihetőleg nem fogják többé hangoztatni most, miután hazánk védelmének a kényszerűsége sokkal mélyebben nyúlt bele a családi életbe, mint azt valaha is tehetné az örökösödési adó. Hogy ezt az adót még jelentékeny mértékben lehet kiépíteni, ehhez elég az angolországi megfelelő számokat ismerni. 1911-1912-ben Németországban az örökösödési adó 57½ millió márkát jövedelmezett. 66 millió lakos mellett tehát fejenként 0.87 márkát. Angliában ugyanekkor 515 millió márkát vettek be ebből az adóból 145 millió lakos mellett, tehát 11 márkát fejenként.

De a közvetlen adók kiépítése se elegendő a nagy szükséglet fedezésére. Más forrásokat is kell megnyitni. És hogy ezt megtehessek, egész gazdasági életünket más alapokra kell fektetnünk.

Szeretük a mostani idöket a száz év előtti idökkal összehasonlítani. És valóban sok hasonlóságot lehet a kettő között találni. A legfontosabb ezek között a gazdasági élet teljes átalakulása, amely akkoriban épen olyan szükségszerű dolog volt, mint manapság. Akkoriban a középkorból átszármazott berendezkedéseket és kényszerszabályokat kellett eltávolítani, amelyek akadályozták a gazdasági életet. A parasztokat felszabadították. A szerzésre irányuló gazdasági élet és a szerzés ösztöne jutott

érvényre. Az idők folyamán ehhez még hozzájött a teljes ipar-szabadság és a költözködés akadálytalan szabadsága, amik által a gazdasági életnek új alapjai létesültek. Hálásaknak kell lennünk ezzel az átalakulással szemben, mert ez ébresztette fel azokat a szunnyadó erőket, amelyek eladdig nem tudtak kifejlődni, ez tett képessé bennünket, hogy eredményes versenyre keljünk az akkor határozottan magasabb kultúrájú Angliával és Franciaországgal, ez állította meg a folyton fokozódó kivándorlást, mert most már bennünket szegény népből, ha nem is épen gazdag, de minden-esetre jómódúvá, úgy, hogy képesek vagyunk a világháború finansziális terheit is elviselni. Ez az átalakulás persze nem ment máról-holnapra. Hosszú idő kellett hozzá, nevezetesen az iparnak hosszú időre volt szüksége, hogy a földműveléssel egyenrangú legyen. Még 1870-1871-ben a földművelés volt az uralkodó Németországban. A szükségletek legnagyobb része honi forrásokból volt beszerezhető. A kivitel és behozatal nem játszott még szerepet, úgy mint most, úgy, hogy a gazdasági élet nem volt úgy belesodorva a háborúba. Az eddigi gazdasági élethez, amelynek alapjai 100 évvel ezelőtt kezdődtek és amely a szabad versenyt felszabadította, Anglia szolgáltatta a példányképet. De az ott uralkodó elv, a tiszta gazdasági önzés nekünk soha se ment át teljesen a vérünkbe. Amíg az angoloknál minden gazdasági munkánál csak arról van szó, hogy a vállalkozó gazdagodjék és jó üzleti eredményt érjen el, addig a német vállalkozóknál nagy általánosságban érvényesült az, ha nem is mindig tisztán világosan jelentkező érzés, hogy a vállalkozói nyereség célja mellett bizonyos nemzetgazdasági célt is kell szolgálni, hogy az egész árutermelés a nemzet egészének is kell hogy szolgáljon.

A háború megtanított bennünket arra, hogy ezt a harcot az egész német népnek kell harcolnia, nem csak a fegyverben álló katonáknak, hanem minden egyesnek kivétel nélkül. Az egyik a katonai területen harcol, a másik a gazdasági területen. Most minden munka, még a legjelentéktelenebb is, megtelt ideális tartalommal. Most minden ember át van hatva annak az érzetétől, hogy munkájára a nagy összeség érdekében szükség van. Most érezzük csak igazán, hogy gazdaságilag is egy egészet kell alkotnunk, hogy a népnek minden tagja egymástól függ és egymásra van utalva.

Minél tovább tart a háború, annál jobban meg kell feszítenünk minden erőinket katonai, pénzügyi és gazdasági területen. Ez nem hiba, mert ez által a bennünk szunyadó legjobb tulajdonságok ébrednek fel és erősödnek meg: szorgalom, takarékoság, kitartás, a szervezkedéshez való képességei, a rendelkezésre álló eszközöknek vélegtekig való kihasználása. Ezek az ideálok azonban nem férnek össze a csak nyereségre célzó gazdasági élettel, amelyhez a szabad, korlát nélküli, magántőkén alapuló versenynek kell vezetnie. Ennek folytán ezt a háború idejében gyakran teljesen ki kellett kapcsolni. Csak ez által vált lehetségessé a jó szervezet, szükségleteink és készleteink fölött való áttekintés. A mi hiányosságai dacára is csodálatraméltó és az egész világot bámulatba ejtő gazdasági háborús organizációnk azonban annál könnyebben volt megvalósítható, mert már jelentékeny mértékben keresztül volt szervezve. Hogy e mellett nem a közérdeket tartották szem előtt, hanem az *egyéni* érdekeket, az most már teljesen mellékes. De sok egyéb dolog is, nevezetesen állami rendszabályok már jelentékeny mértékben korlátozták a szabad versenyt és előkészítették a most oly szükséges szervezetet, így az egész szociális törvényhozás, a munkásságnak szakszervezetekben való tömörülése, a kartellek, szindikátusok, fogyasztási szövetkezetek, építőszövetkezetek stb. Az államnak az egész gazdasági életbe való mostani kényszerű belemarkolását, amely tűrhetetlennek látszott volna nekünk, ha még mindig a teljesen szabad, korlátozatlan versenyen alapuló gazdasági idejét élénk, így most kevésbé nyomasztónak érezzük és az a gondolat se esik nehezünkre, hogy a jövő idők gazdasági életében is számolnunk kell az erős állami beavatkozással, sőt a teljes átalakulással is. Mint fentebb is említettük, nem szabad többé a külfölddel szemben olyan függőségi viszonyba kerülnünk, mint amilyenben most vagyunk, amikor a kitartás meglehetősen nehezünkre esik a külföldről való szokásos behozatal elmaradása következtében. Ehhez járul még annak a szüksége, hogy élelmiszerek és mindenféle nyersanyagok nagy tömegeit kell felhalmozni és folytonosan kiegészíteni. Ez azonban olyan feladat, amelynek a magánkereskedelem nem tud megfelelni és amelyet nem is lehet tőle elvárni. Mert a magánkereskedelem nyereségre van utalva és üzemtökéjét lehető sűrűn kell megforgatnia. Ennek folytán a nagy raktárakat államköltségen kell megtölteni és állami felügyelet alá kell helyezni.

Ezzel azonban a szabad verseny természetesen erősen korlátozva van. De vajjon a szabad verseny olyan szükséges vagy legalább oly előnyös-e gazdasági életünkre nézve, amint azt hívei állítják? Vita nélkül meg lehet engedni, hogy a szabad verseny mellett legjobban meg volt adva a lehetőség arra, hogy a legtehetségesebbek boldoguljanak. A nagy vállalatok élén álló férfiaknak tehetséges utódot kellett keresniük, akik az ő életük munkáját folytatni és tovább virágoztatni képesek lettek légyen. De csakhamar elkezdették ezeket az utódokat nem a tehetségük mértéke szerint kiválogatni, hanem a saját körükben, a saját leszármazóik között, amikor is a tehetség másodrendű szerepet játszik, így keletkezett – mint Walther Rothenau mondja a „Zur Kritik der Zeit” című könyvében – egy oligarchia, amely oly zártkörű, mint a régi Velence oligarchiája. Háromszáz ember, akik mindegyike ismeri a többieket, ezek intézik a kontinens gazdasági sorsát és keresik ki utódaikat a környezetükből. Nos hát az oligarchia a képzelhető legrosszabb kormányzati forma nem csupán a politikai életben, hanem a gazdaságiban is. Ez az oligarchia tehát a gyümölcse az erők szabad játékának, a korlátnélküli, magántökén alapuló gazdasági szabadságnak. De szaporítja az ellentéteket is úgy a politikai, mint a szociális területeken. Előidézi a nagy tőketömegeknek kevés kézben való felhalmozódását. Ez azonban ellenkezik a közjó érdekeivel, mert a tőkeerős rétegek hatalma mind nagyobb lesz, a gazdaságilag gyöngék ereje folyton kisebb és a nép széles rétegei kerülnek elviselhetetlen függőségbe.

Ez ellen föl lehet hozni azt, hogy az állami üzemeknél se lehet lemondani a nyereségről. Így az államvasutak és az állami szénbányák nyereséget hoznak, amelyek nem a fuvartételek, a viteldíjak és a szénárak leszállítására szolgálnak. Ámde ezeket a nyereségeket azután egyéb állami célokra fordítják és így a közjó érdekeit szolgálják. Épen a német vasút és posta intézménye az, amely még egyéb kifogásokat is megdöntenek, amiket a szabad verseny hívei szoktak felhozni. Azt állítják ezek, hogy a vezető emberek képességeiket csak akkor tudják teljesen kifejteni, ha olyan helyre állítják őket, ahol vállalkozó szellemüket szabadon kifejezésre juttathatják és ahol rendkívüli teljesítményeik gyümölcseit leszüretelhetik. A fiskusnak nem lehet meg ugyanaz a vállalkozókedve, mint a magánvállalkozónak. De nem mutatta-e

meg éppen a vasút és a posta, amely még hosszú idő óta az állami monopólium jellegével bír, hogy oly fejlődési fokra emelkedett, aminőre a szabad verseny útján aligha emelkedhetett volna? Vasutjaink az üzembiztonság szempontjából vezető helyen áll és semmi tekintetben nem állanak más államok szabad verseny alatt álló vasútja mögött. Postánk is kiállja a versenyt a világ minden postaintézményével. Éppen az állami üzemekben, ahol a vállalkozói nyereség másodrendű dolog, van a tehetséges embereknek alkalmuk szabadon érvényesíteni vállalkozói képességeiket sokkal szabadabban, mint a magánvállalkozásokban. Főiskoláinkban, amelyeket bizonyos tekintetben szintén az állami üzemekhez kell számítani, olyan berendezések vannak, amikkel olyan kísérleteket lehet eszközölni, amik a magánüzemekben alig vagy csak ritkán lehetségesek. Sem az ipar, sem a mezőgazdaság nem nélkülözheti a tudomány vívmányait, amik főiskoláinkban jönnek létre és ott lesznek kipróbálva. Végül a vasút és a posta megcáfolja azt a szemrehányást is, hogy az állami üzemekben a bürokratizmus terpeszkedik. Hát hiszen van még panaszkodni valónk állami intézményeinkben Szent Bürokrácius uralma ellen. De ahol egy kis kereskedelmi jelleg jut érvényre és ezt állami üzemeknél se lehet nélkülözni, ott mindenütt korlátozást szenved a Szent Bürokráciusz hatalma.

Már a háború előtt is a bankipar, a szén és vasipar, a villamosság, a kémiai ipar már úgyszólván a magánmonopólium jellegét öltötték. Ha tehát a háború után az elpusztított hadiszerek helyreállításához kell fogni, ha fokozott kereslet lesz mindennemű árú után, amikben a rendkívüli drágaság miatt ma egy még alig látott takarékossgot gyakorlunk, ha a nyersanyagszükséglet óriási módon fokozódik, akkor a nagyiparnak a bankok által való szükségképeni segítése az egyes üzemek fokozottabb egyesüléséhez fog vezetni és további magánmonopóliumok képzését fogják megkísérelni. Salomonsohn ügyvéd egy a szindikátusokat védő írásában ugyan azt mondja: „a német szindikátusok keserű tapasztalatok után ahhoz a vezérelvhez jutottak, hogy a szindikátusok feladata, hogy a termelést lehetőleg a kereslethez alkalmazza és az árakat lehetőleg egy nívón tartsa... hogy a sűrű és heves ingadozások a munkaerő túlsága, megfeszítése és időnkénti pihentetése között főleg a munkások érdekében elkerülhetők legyenek; az árak állandóságát ... hogy a spekuláció alul kihúzza a gyékényt.” De

vájjon nem lehet-e ezeket a célokat sokkal jobban és könnyebben elérni az állami üzemekben, mint a magánüzemekben? Mert ezek eléréséhez néha nagyon is jelentékeny hatalomra van szükség, ami fölött az állam mégis csak más terjedelemben rendelkezik, mint a magánember. Mindenekelőtt a monopolizált állami üzemekre fog az állani. Ámde állami monopóliumokat – mint említettük – fokozottabb mértékben leszünk kénytelenek létesíteni, mert az államnak nagy bevételi forrásokra van szüksége. Már a múlt század 70 es éveiben foglalkozott Bismarck nagy állami monopóliumok létesítésével. De az ellenállás túlságosan nagy volt evvel a gondolatral szemben, amely még nem volt megérve. Természetesen még ma se tűnt el ez az ellenállás, ha már meg is engedik, hogy a monopóliumokat nem lehet elkerülni. így át akarják engedni a monopóliumnak a dohányt, a szeszt, a biztosítást és még egynéhány dolgot, amiknek a technikájától fejlődés már nem várható. De az elektromosság és a vegyi ipar előtt visszahőkölnek, nehogy ezek nagyszerű majdnem zuhatagszerű fejlődését korlátozás érje. De hiszen éppen az elektromosság az, amely már-már monopolizálva van a Siemens-Schuckert művekben és az A. E. G.-ban. Ezek hatalmával szemben csak az állam léphet fel a rendelkezésére álló versenyeszközökkel. És ezt meg is teszi. Gondolkodjunk csak a Weser melletti nagy állami elektromos művekre, amely részben már üzemben is van és befejezése után a Brémától Giessenig terjedő egész vidéket el akarja látni villamossággal. A vegyészetben pedig láttuk, hogy az állam miképpen monopolizálta az ezidőszerint oly fontos kénsavtermelést, egyelőre ugyancsak 1922-ig. Hogy ezeknek az iparoknak teljes monopolizálása által a túlárado méretű fejlődés nemcsak hogy akadályokba nem ütközik, de sőt még előmozdítatik, erről már fentebb a főiskolánál szólottunk. Hogy mennyire terjed és mennyire kell hogy terjedjen a monopolizáció, vájjon megelégszik-e az állam a dohányossal, szivarral, cigarettával, szesszel, petróleummal, gyufával, biztosítási ügyvel, szénnel, vassal, villamossággal és kémiával vagy még egyéb ágakat is be kell-e majd vonnia, ezt majd az eszmecsere fogja eldönteni, amit a parlamentben kell majd e tárgyban lefolytatni.

Azok a rendszabályok, amelyekhez az államnak folyamodnia kellett, hogy Anglia kiéhezhető politikájával szemben is győzelemmel állja meg a gazdasági harcot, semmiképp se nyereségszerzés

céljából keletkeztek, hanem csak az egész népnek a jólétét tartották szem előtt. A néptáplálkozás biztosítása céljából és hogy biztos bázisa legyen a kenyérrel, hússal, takarmánnyal és hasonlókkal való ellátásnak, ezért kellett összeírásoknak és esetenként lefoglalásoknak is történniök. Megalkották a Haditerménytársaságot, a birodalmi takarmányközpontot és hasonló egyéb berendezéseket. Hadinyersanyagközpont létesült, hogy áttekintést lehessen kapni a rendelkezésre álló készletekről, különösen azokról, amikre a hadvezetőségnek szüksége van. Maximális árakat állapítottak meg és behozták a kenyérjegyet, minden idők legnagyobbyszerű szociális intézményét. Hogy mindezeknél hibák fordulhattak elő, hogy nem minden klappolt úgy, ahogy kellett volna, sőt hogy némelyiknél egyeseknek tekintélyes nyereség is jutott, azt nem lehet és nem is kell tagadni. De ez nem ok arra, hogy ezeket az intézményeket kiátkozzuk. Hiszen hiányzott minden előző minta. Ehhez járul az a hirtelenség, amellyel ezeket meg kellett valószínűsíteni és a hiány az ezekhez szükségelt alkalmas egyéniségekben.

Ahol az egész fegyverfogható férfinépség hadban áll, ott nem lehet sokat válogatni és keresni. Azokat a munkaerőket kell venni, amelyek kínálkoznak és e mellett tévedések nem kerülhetők el. De nagy általánosságban mégis beváltak ezek az intézkedések és a megbízott személyek közül nem egy szerzett elvitathatatlan érdemeket. Ha az állam nem nyúlt volna ezekhez az eszközökhöz és nem kapcsolta volna ki a szabad versenyt, úgy kimaradhatatlan lett volna a rendkívüli méretű ínség. A legnagyobb időkben sem szünetelő nyereségvágy gondoskodott volna róla, hogy az élelmiszerkészleteket eldugják és visszatartsák, hogy a legszükségesebb cikkeknek az ára még sokkal nagyobb mértékben fölhajtassék, mint ahogy azt már eddig is meg kellett érnünk. Ezt meg kellett akadályozni és ezért kellett ezeket az intézkedéseket megvalósítani, amelyek határozottan szocialisztikus jellegűek.

Hogy a magánkapitalizmuson felépült, korlátlanul szabad verseny a haza mai szorongatott helyzetében hasznavethetetlen és nem nyújt alkalmas fegyvert a reánk kényszerített gazdasági lét harc megvívására, ez világosan bebizonyult. Épen azért lehetlenség ehhez a szükségben teljesen csütörtököt mondó gazdasági rendszerhez visszatérni.

SZOCIÁLIS KRÓNKA.

Székács Elemér.

Csongrád vármegye gazdaközönsege október 1-én egy olyan férfit ünnepelt a 111. oszt. vas-koronarenddel való kitüntetése alkalmából, aki előtt törekvéseink nevében magunk is meg akarjuk hajtani tiszteletünk kifejezéseképpen a zászlót.

Székács Elemér az ünnepelt, a gróf Berchtold-Károlyi uradalom jószágigazgatója, akinek a neve az egész országban ismert és népszerű, noha semmiféle skandalumban nem vett részt és semmiféle politikai heccnek nem volt soha az irányítója. Ama ritka emberpéldányok közül való, akik megátkozott közéletünkben a becsületes munkájuk ragyogó eredménye által minden reklám, minden botrány és minden pártpolitikai agitáció nélkül lettek népszerűekké. Ő a magyar búza nemesítője és mint ilyennek a sikerei egyenesen korszakalkotóak. Amit fáradhatatlan munkájával, folytonos és szívós küzdelmével Magyarország egész lakosságának, az egész magyar nemzetnek a javára elért, az óriási értékeket jelent, olyan értékeket, amelyek folytonosan növekednek és folyton több és több ember közvetlen hasznát szolgálják. A közel jövő Magyarországnak a többtermelés a jel-

szava és Székács műve eleven példája azoknak a lehetőségeknek, amik ezen a téren munkával és ügybuzgalommal elérhetők. Óh, ha meg lehetne ritkítani Magyarországon a politikai törtétek sorait és el lehetne szaporítani ezeket a Székács Eleméreket, milyen jövő mosolyogna akkor Magyarországra!

Bulgária titka.

Egy hollandi folyóirat a „De Geheel-Onthouder” érdekes közlésekkel teljes cikkben méltányolja Bulgária mostani hatalmas erő-kifejtésének az alapjait. E szerint a bolgárok általában erős, magas és hosszúéletű emberek. E nép egészsége és hosszúéletűsége egyébként már régen feltűnt és a többek között Metschnikof a röviddel ezelőtt elhalt párisi nagy tudós is fejtegette ennek okait több könyvében és cikkében. Az 1912-iki népszámlálás szerint a 472 millió lélekből álló kis országban 3883 százéves és ennél öregebb ember találtatott. Ugyanezen időben Franciaországban 213, Oroszországban 89 és Németországban 79 ember érte el ezt a magas kort. Éppen Oroszországgal összehasonlítva a dolgot, kitűnik, hogy nem a szláv faj életerejében van a jelenség titka, hanem az életmódban. A bolgár

életető alapja a józanság és élet-egyszerűség, a szorgalmas munka és annak az öröme, amellyel bizonyára a zavartalanságot biztosító patriarchális demokrácia is, amelyben e kis nép él. Hősiesen és becsületesen harcoló hű szövetségseinktől tehát minden tekintetben sokat fogunk tanulhatni, ha eljön annak az ideje, hogy nem csupán a harctéri teljesítmények fognak bennünket érdekelni, hanem mindaz, ami egy népnek az életét jelenti.

A jövő szociálpolitikája.

E. Francke a „Soziale Praxis” nagyteknélyű szerkesztője cikket ír lapjában arról, hogy mit vár a német nép a törvényhozásától. A cikkben nemes haraggal támad a szerző azokra a kicsiny, szálnalmas alakokra, akik ezekben az óriási küzdelmek napjaiban is csak néhány pletyka és egy csomó gyalázkodás árán akarnak feltűnni és boldogulni. Majd témájára térve, így ír:

„Ez a háború bebizonyította, hogy az erőnek micsoda teljeségét adta a német szociálpolitika a német népnek. De nem kevesebb erő kell ahhoz is, hogy a béke munkájával felépítsük újra szociális és gazdasági életünket. Éppen ezért azok, akik a szociálpolitikai reformok nyugvópontjáról beszélnek, félreismerik a birodalomnak és az államnak létfeltételeit. Szükségünk van népünk erejének emelésére és gyarapítására. Ennek a pillérei a munkásvédelem és munkabiztosítás. A gyermekek, az ifjak és a nők kímélése a munkában, de a férfiak oltalma is foglalkozásuk veszedelmei ellen. Az állami gyermek-

ügyi-segély továbbfejlesztése, a csecsemővédelem erősebbé tétele, a ragályos betegségek elfojtása, a nemi betegségek, az iszákosság és a tuberkulózis elleni küzdelem. Mindezek előtt a lakásreform az állam, a birodalom és a városok segélyével, hogy a társadalmi és erkölcsi veszedelmek alól a talaj elvonassék. A megelőzés és gyógyítás rendszabályai mellett azonban az önmagán való segítség istápolása szabad szervezkedés, a tehetségek szabad érvényesülése, a művelődésben való tökéletesedés, az egyéniségre való nevelés, az alattvalóknak állampolgárokká való változtatása által. Társadalmilag és gazdaságilag igazságos adórendszer, amely a gyengéket és erőseket is erejük arányában vonja be a békemunka nagy terheinek a viselésébe. Egyenlő jogok és egyenlő kötelességek minden állampolgár számára. Minden férfira és minden nőre szükségünk lesz az újraépítés művénel. Csak aki segít alkotni a maga helyén és a maga képessége szerint a közélet munkájában, csak az fogja magát jól érezni az új házban. Ezért mindenkinek meg kell nyitni a közös feladatok teljesítésének az útját, akiben megvan a jó szándék és a képesség. Ez nem a hazával szemben teljesített szolgálatok és áldozatok jutalma, hanem az állami lét parancsa. Senkit se szabad elutasítani, aki segíteni akar a munkában és senkit se szabad eretnekként kizárni, aki jölélekkel ajánlkozik. Hagyjuk meg mindenkinek a maga vasárnapi ideálját, aki hat napon át becsületesen dolgozik a közös munkán. A küzdelem hevében; senki se kérdezi a másiktól a pártállását,

foglalkozását, hitét és vágyait és a béke munkája is hatalmas fáradtság és küzdelem fog lenni...” Vájjon szabad lesz-e ezeket a szavakat magyarrá fordítani?

Gondoskodás a sokgyermekes családokról.

A születések számának csökkenése körül folyó sokesztendős vita anyagát utóbbi időben erősen gazdagították Schlossmann tanár indítványai, amelyek arra mennek ki, hogy a nőtlen munkások kérésüknek csak egy részét kapják kézhez, másik része pedig a családos munkásoknak jusson. Valami olyasféle intézkedés volna az, amihez hasonlót már eddig is létesítettek az államok és a községek, a különbség csak az, hogy míg az állam és a község pótlék formájában maga nyújt többet a családos alkalmazottaknak, addig Schlossmann tanár indítványa szerint a nőtlen munkásoknak kellene ezekről a pótlékokról gondoskodniuk. A terv ellen Németországban úgy a munkások, mint a munkaadók szervezetei állást foglaltak, az utóbbiak azért, mert ennek a tervnek a megvalósítása teljesen felborítaná az iparban bevezetett bérrendszert és ezáltal nehézségeket okozna magának az iparnak, a munkások pedig azért, mert nem a munkásságnak, hanem az államnak kell arról gondoskodnia, hogy a munkásság gyermekeinek megfelelő neveltetése biztosítva legyen. Alig van tehát arra kilátás, hogy Schlossmann tanár gondolata hamarosan megvalósíttassék. Több kilátása van e tekintetben egy újfajta szociális biztosításnak, amelyhez a munkaadók és munkások egyenlő arányban járulnának hoz-

zá és amely azután a munkásoknak gyermekeik száma arányában nyújtana prémiumot. Az idea már élénk megbeszélés tárgyát képezi a szociális biztosítás hazájában, Németországban, csak arra nézve nincs még megegyezés, hogy vájjon az eddigi betegsegélyező és balesetbiztosító pénztárak kebelén belül létesíttessék-e az új intézmény vagy teljesen önálló társadalombiztosítási ág formájában. Végül még egy harmadik javaslat is diskusszió alatt áll Németországban s ez az, hogy a háború alatt meghonosodott drágasági pótlékokat a gyermek száma szerinti fokozatban a béke idejében is fizessék a munkáltatók a munkásoknak. Ezt az eszmét különösen a rajna-wesztfáliai iparvidéken propagálják erősen, de a munkásság ellene van az ideának, mert úgy véli, hogy ez a munkások erős függését idézné elő a munkáltatóval szemben.

Az államérdek és az alkohol.

A „M. Sz.” legutóbbi számában igen értékes tanulmány jelent meg *Forel*-nek, a nagy svájci tanárnak tollából, amelyet itt főképp azért ismertetünk, mert a cikk megállapításai érdekesen találkoznak azokkal a megállapításokkal, amelyeket a „*Szociálpolitikai Szemle*” tavalyi évfolyamának szeptemberi számában megjelent „Adópolitika, alkoholizmus, népjólét” c. szemlényben szögeztünk le.

Az Európaszerte nagy meglepődéssel fogadott oroszországi pálinkatiltalom életbelépése előtt, az 1913. év szeptember havában megtartott milánói alkoholelles kongresszus idejében Oroszországban az alkoholmonopólium jöve-

delmei még egyre növekvőben voltak. Már a következő évben hirtelen változás állott be ezen a téren: különböző események az orosz udvarnál, a pénzügyminiszterváltás és Tschelischoff képviselőnek évek hosszú sorára kiterjedő céltudatos és energikus alkoholelles propagandája e változáshoz nagyban hozzájárult. A pálinkamonopólium ellen maga a monopólium létesítője *Witte* gróf is fölvetta a harcot, mert a monopólium, ahelyett, hogy az alkoholozta bajokat csökkentette volna, az állam veszedelmes pénzforrásává vált és *Bark* az új pénzügyminiszter és *Krivasein*, az agrárreformot megvalósító földművelésügyi miniszter, élénk támogatói voltak munkájában. Az alkoholelles reformoknak ennek folytán egyszeriben egész sorozata jelentkezett, ami a monopóliumbevételek nagyarányú csökkenését vonta maga után már a háború előtt is. Oroszországban a községeknek az italmérés tekintetében régi önrendelkezési jogaik voltak (Gemeindebestimmungsrecht, local-opicion, localveto), de az államháztartás érdekére való tekintettel ez a jog addig holt betű maradt. Most azonban újból életbeléptek e jogok, amelyeket már egyre gyakrabban használtak fel arra, hogy pálinkamérésüket megszüntessenek, sőt sokhelyütt a bor és sör kimérését is eltiltsák. Az iszákossággal szemben magában a hadsereg kebelében is a legszigorúbb intézkedések történtek. *A nyugat-európai és közép-európai lapok* mindezt elhallgatták – és pedig mint *Forel* autentikusan állapítja meg – azért, mert azok még

mindig az alkoholtól befolyása alatt állanak.

Mihelyt a háború bekövetkezett, cári dekrétum az ipari fogyasztás kivételével a szeszmonopólium teljes beszüntetését rendelte el: ebből is látható tehát, hogy Oroszországban a dolog már jóideje elő volt készítve, és a külföld még akkor is hitetlenül és bizalmatlanul rázta a fejét, mikor *Varsóban már ezer ezer liter pálinkát öntöttek a Visztulába*. A kormány az első lépés után tovább haladva, megtiltotta a bor és sör kimérését is a korcsmákban és vendéglőkben, az előkelő éttermeket kivéve.

Ha az orosz hadseregnek a japánnal való háborúban tanúsított szárnalmas magatartásával szemben a hadsereg jelenlegi magatartását összehasonlítjuk, nem lehet eltagadni az alkoholtilalomnak nagy, társadalom átalakító hatását. *Moszkva és Pétervár a községi vétőjog alapján a bor és sör kimérését nagy szótöbbséggel teljesen eltiltotta.*

A már 10 hónapja tartó absztinencia következményei valóban bámulatosak. A rendőrség és a büntető bíróság munkája úgyszólván szünetel, a bűnesetek 65-95%-kal csökkentek. (Ez ugyan, mint a mozgósítás következménye, másutt is előfordult, de sokkal kisebb mértékben.) A csapatok magatartása kiváló. *A nemi betegségek száma lényegesen csökkent*. A sérültek szükséges narkózisa az orvosok egyhangú megállapítása szerint minden akadály nélkül és sokkal könnyebben és gyorsabban eszközölhető mint azelőtt. A sebek gyógyulási hajlama kiváló. És

mindez annak a következménye, hogy az emberi erőket az alkohol nem rombolhatja már.

És az orosz asszonyok áldják a tilalmat, amely férjeiket szorgalmassá és takarékosná tette. A családi viszonyok javultak. Januárban maga a pénzügyminiszter jelentette ki, hogy a *monopóliumbevételek évi másfél milliárd franknyi apadása ellenére az ország általános jóléte oly emelkedésben van, amely a tilalmi rendelkezést államháztartási szempontból is fényesen igazolja.*

A kormánynak eltökélt terve, hogy az *élvezeti pálinka* tilalmát a háború után is mindenkorra fentartja. Megrögzött alkoholisták kétségbeesésükben itt-ott mérgezett ipari alkoholt ittak, amibe egyesek bele is pusztultak. De ez az alkohol korábbi nagy pusztításai mellett eltörpülő bajnak mutatkozik annál is inkább, mert az alkoholizmus ily előrehaladott stádiumában a segítség úgyszólamint problematikus. Másrészt ez a tény is csak a tilalmi rendelkezések szigorú keresztülvitelét igazolja, amit különben - *Forel* szerint - más államok Oroszországban levő foglyai is megerősítenek.

Nagyszerű kísérletet latunk itt magunk előtt, amelyet egy év alatt 180 millió embernél vittek keresztül és hihetetlenül jó eredményeket értek el - írja *Forel*. Már más országok is próbálkoznak hasonló jellegű, bár hasonlíthatatlanul gyengébb rendszabályokkal, mert elvitathatatlan tény, hogy az alkoholtilalom Oroszországban az ottani nép *hihetetlen változásának és regenerációjának vált megindítójává.*

Megnyugtató élelmezési rendszer - Strassburgban.

Az élelmiszerral való ellátásnak sok elítélő szót és még több keserűséget okozó bajai idején *Strassburg* város vezetőségének rendszeres és igazságos közlelmezési politikája kínálkozik követendő például. Arra, hogy mit lehet elérni egy feladatai magaslatán álló közigazgatásnak, a *Frankfurter Zeitung* okt. 15-iki száma nyomán az itt következő pár adat szolgáljon ízelítőül:

A város fagyasztott húst és abból készített füstölthúst és kolbászárut hoz forgalomba, mégpedig *kizárólag azon lakosai számára, akiknek évi jövedelme 2400 márkánál kevesebb.* A fagyasztott hus fontjának (félkiló) ára 1.20-2.16 korona között váltakozik, a füstölthús fontja 1.68 korona, a májashurka 1.68 korona, véreskolbász 1.56 kor., nyers sonka 3.84 korona. *A zsigereket és belsőségeket pedig csak azoknak árúsítják, akiknek jövedelme nem haladja meg az 1440 koronát.* E belsőségfélének ára 42-1.80 között váltakozik.

A legdicsérendőbb és egyszerűsmind a legbámulatosabb eredménye a város szociális érzékének és szervezőerejének az a tény, hogy a forgalom, a népélelmezés egyre súlyosabb nehézségei ellenére egy nagyipari jellegű városban ma is ép oly zajtalanul és simán bonyolódik le, mint békeidőben. Mindenki tudja, hol kell vásárolni s mivel biztos abban, hogy a nekijáró mennyiségeket okvetetlenül megkapja, a forgalom elkerül minden ideges sietséget és kapkodást, amely-

lyel sajnos, nálunk is találkozunk. Megnyugtatóra alkalmas élelmezési rendszer, az áruk elosztásának igazságos szervezése, gazdagnak és szegénynek egyenlő elbírálása hozhat csak létre ilyen eredményt. De ilyen tekintetben Strassburg és Budapest sajnos még messzebb van egymástól, mint azt a kilométerjelzők mutatják.

Népszavazás a lövész- árokban.

Ezt a különlegességet is a „militarisztikus” Németország produkálta. A dolog előzménye, hogy a belügyminisztériumban tanácskozás volt a fölött, hogy vájjon a pékiparban a háború tartamára elrendelt éjjeli munkatiltalom fenntartassék-e a háború utáni időkre is. A tanácskozás nem vezetett eredményre. A kenyérgyárosok és kekszgyárosok kijelentették, hogy üzemiükben keresztülvihetetlen a teljes éjjeli munkatiltalom. A pékek is, különösen a délnémetországiak aggályuknak adtak kifejezést ily messzemenő intézkedéssel szemben. Erre a sütőmunkások és cukrászok szövetsége a hadügyminiszterhez fordult azzal a kéréssel, hogy tegye lehetővé, hogy a szövetség szavazólapok útján állapítsa meg a bevonult tagok álláspontját ebben a kérdésben. A hadügyminiszter eleget tett a kérésnek és a szavazólapokat úgy a lövészárkokban, mint a garnizonokban, tábori sütőhelyeken szétosztották. Az eredmény az lett, hogy 10,308 szavazó közül 10.247 lehetségesnek és kívánatosnak tartotta az éjjeli munkatiltalomnak a békeidőkre való fenntartását és kifejezte azt

az óhajtását, hogy megfelelő törvényes intézkedések már most foganatba menjenek.

Mi mindenre nem érnek rá és nem gondolnak Németországban, miközben a fél világgal verekesznek?!

A kényszertakarékosság eredménye.

Ismeretes és lapunkban is megbeszélte az „Oberkommando für die Marken“ rendelete, amely szerint a 18 éven aluli munkások keresetüknek azt a részét, amely a heti 21 márkát meghaladja, kényszerű módon félretenni kötelesek. A rendelet hatásait most már némiképp konstatálni lehet, mert az erre vonatkozó szeptember hó elejéig terjedő berlini adatok publikáltattak. E szerint szeptember elejéig 22,000 tizenhét éven aluli munkás részéről 172 millió márka befizetés történt. Ez azt mutatja, hogy a kb. 90,000 tizenhét éven aluli munkásból csak mintegy a harmadrészének volt heti 21 márkánál nagyobb keresete. A tények tehát nem igazolták az ifjúmunkások ettorbitáns keresetéről szóló állításokat. Ugyancsak szeptember elejéig 11,000 ifjúmunkás 21,000 esetben folyamodott visszatérítésért' és ezen az alapon 450,000 márka fizetett vissza a megtakarított összegből. Ez se a mellett szól, hogy az ifjúmunkások olyan béreket kapnának, amelyek nem állanak arányban az ő jogosult szükségleteikkel. De megállapítottak olyan eseteket is, amikor ifjúmunkások heti 60-70 máikat kerestek, mely esetekben valóban kívánatos és jótékony hatású intézkedés a kényszertakarékosság, a minék

egyébként semmi esetben se látják kárát azok, akiknek az érdekében történt az intézkedés, sem a nagy közösség.

Biztatás a szaporodásra.

Tucatjával termelik minden esztendőben Franciaországban az egyedül célravezető eszméket a születések számának az emelése érdekében. A legújabb ilyen eszme Bénaret képviselőtől származik, aki azt indítvány alakjában a képviselőház elé terjesztette abban a reményben, hogy annak megvalósítása esetében a francia anyák nem csupán két, sőt nem csupán három, hanem négy gyermeket fognak törekedni világra hozni, mert a népességszaporodás szempontjából a négyes gyermekszám a fontos. Az indítvány szerint az állam a két gyermekes anyának 500 frankot adva mindegyik gyermek után, a harmadik után 1000 frankot és a negyedik után 2000 frankot, minden további gyermek után további 1000 frankot. Ez a pénz az anya kizárólagos tulajdonát képezi, akár férjes, akár hajadon. De hogy az anyákat arra is ösztönözzék, hogy gyermekeiket kellőképpen gondozzák, ezeket a prémiumokat csak a gyermek 1 éves korában kapják meg. Az apa 2000 frankot kapna, ha négy gyermeke van, akikről születésük óta gondoskodik. A jutalmazásokhoz szükséges pénzüsszegeket az állam adók formájában a bármilyen gyermektelen mindkét nembeli egyénektől és azoktól szerezné be, akinek csak egy gyermekük van.

Az indítvány sorsa valószínűleg ugyanaz lesz, mint a többi hasonlóé. Ha pedig törvény válnék

belőle, úgy semmi lényeges hatása nem volna, mert a gyermektelenség oka – hogy ezt még mindig nem látják be az emberek! – nem a szegénység és így ezer frankokkal senkit se lehet gyermekek világrahozására serkenteni.

Szódagály és szociálpolitika Franciaországban.

A „Süddeutsche Monatshefte” szeptemberi számában Schneegans tanár, a drezdai technikai főiskola professzora mulatságos adatokat közöl arról, miként fullad a szavak cicomáját kedvelő franciáknál még a szociálpolitika is bele az üres szavak dagályába.

Leírja egy látogatását közvetlen a háború kitörése előtti héten Parisban Benoit-Lévy urnái, aki a kertváros-mozgalom apostola Franciaországban és az egész világ hasonló irányban működő embereivel tart fenn összeköttetést. Lapot is ad ki „La cité-jardin” címen, amelyben Schneegans tanár szerint a legcifrább nyelven való áradozások helyettesítik a más országok hasonló közlönyeinek szakszerű cikkeit. Mutatóba közöl belőle egy levelet, amelyet Benoit-Lévy úr a magyarországi kertváros-egyesülethez intézett. A levél így hangzik:

„A magyar nemzetnek, a nagy Sors népének üdvözet! Üdvözet közös hitünk, közös reményeink, jövőbeli ábrándjaink nevében, a melyek ugyanabból az álomból fakadnak!

Egy új ideál lovagjainak kis csapata van a világon, akik szeretetet és szépséget prédikálnak, a virágok gyönyörűségét, az élet kultuszát. Ön kedves barátom,

ezek közé tartozik és amit Ön tervez, nem egyéb, mint újjáélesztése a szépség és nemesség tradícióinak, amelyből az Ön országának a történelme áll.

Igaza van Önnek, amidőn hisz a kertvárosokban. Ezek ajándékozói annak a mély és tartós boldogságnak, amely az egyén testi kifejtésének és szellemi kiterjeszkedésének a forrásából táplálkozik. Ezek kiengesztelői a nagy emberi családoknak, amely mindig és mindenütt több boldogság és több testvériség után sóvárog. Hosszú életet a kertvárosoknak, amelyek mindkettőt szavatolják! Béke az embereknek a földön, akiknek jó szándékuk vagyon!

A Franciaországi Kertvárosok Szövetsége nevében üdvözlötet küldök a magyar kertvárosoknak és az ő lapjuknak. Vajha mindenki közreműködne a sikerében, akiknek helyén van a szíve! Vajha hivatása termékeny és ragyogó lenne.”

Az ilyen borzadályos dagályosságok mellett nagyhangú magasztalások vannak a lapban egyes üzleti vállalatokról, fürdőberendezésekről stb., szóval reklámok. Utána megint egetverő hiszekegy formájú hitvallás a kertvárosok iránt.

És aki ezek után azt hinné, hogy Franciaországban legalább is kertvárosforradalom van és a mozgalom óriási eredményeit feltételezi, az mélységesen csalódik. A mozgalom eredménye Franciaországban a nullával egyenlő. Ilyen eredményeket a csendesen, szívósan, rendszeresen, idealiztikusan az ügy iránt való odaadással dolgozó németeknél találunk a kertvárosok terén is, a

franciák ebben is megelégedznek a szavak pompájával és a frázisok dagályával.

A termésátlag.

Naumann összeállítása szerint egy hektár föld hozadéka a különböző államokban a következő (métermázsákban):

	Buza	Árpa	Burgon
Belgium	26	27	211
Irország	26	25	161
Hollandia	25	27	174
Németország	24	22	159
Svájc	22	19	155
Anglia	21	18	164
Svédország	21	17	100
Norvégia	18	20	168
Ausztria	15	16	100
Románia	14	11	68
Kanada	14	16	112
Japán	14	19	100
Magyarország	13	14	75
Itália	12	9	61
Bulgária	12	11	44
Egyesült-Államok	10	13	61
Oroszország	9	10	74

Ezeknek az óriási különbségeknek az oka természetesen nem csupán a föld minőségében rejlik, mert Románia, Magyarország és Oroszország földje általánosságban magasan fölötte áll e tekintetben pl. Németország földjének. Sőt még a művelés módja se egyedüli tényezője a termésátlagoknak, hanem nagy része van ebben a vámpolitikának is. Így a Münchenben a most múlt nyáron megtartott német-osztrák-magyar gazdasági szövetség kongresszusán a magyar malomnagypar képviselője kifejtette és adatokkal bizonyította, hogy a német védvárpolitika hátrányosan befolyásolta a magyar termelést.

Mi a munkakedvetlenség oka?

A németországi vasöntők egyesületében Götter düsseldorfi to-

vábkképzőiskolai igazgató az utóbbi időben állítólag különös mértékben tapasztalható munkakedvetlenségről előadást tartott, amelyben a háború tanulságai is érvényre jutottak. Szerinte a munkakedvetlenséget és a pályaváltoztatás iránti vágyat a következők okozzák:

1. Az iskolák tökéletlen szervezete a munkára való nevelés és pályaválasztás szempontjából,
2. a szakmában való egyoldalú és hiányos kiképzés,
3. a félelem, hogy mint hadirokkant teljes értékű munkásból kisebb értékű munkássá válik,
4. a háború benyomásai és sérülés által okozott betegség, nevezetesen energianélküliség, amelyet fokoz az a hit, hogy mint munkás többé nem lesz teljesítőképes.

Az előadó szerint ezen a bajon sem katonai fegyelemmel, sem a munkabérek emelése által felébresztett szerzési ösztönrel nem lehet segíteni, hanem csak a munkakedv erősítésével és a rokkantaknak a szakma szerint tagolt műhelyekben eredményes munkára való nevelésével.

A szakmunkás jövőben való kiképzése érdekében Götter a következőket ajánlja:

1. Az általános elemioktatásnak a munkára való neveléshez szükséges intézkedésekkel való kibővítését, mint amely előfeltétele a helyes pályaválasztásnak,
2. a tanoncügy előmozdítását az egyes szakmában érvényes tanonctartási határozmányok által,
3. a tanonc- és legényiskolák kiegészítését iskolai műhelyekkel, ahol a praktikus kiképzést pótolni lehessen,

4. a tanulatlan munkások számára kiképzőintézményeket a tanult szakmákhoz való átmenet céljából,

5. szakmaválasztási és kiképzési intézményt a háború sérültjei számára.

Ipartelepítési akció.

A háború folyamán, főleg a parasztkatonákkal és a rokkantakkal kapcsolatban számtalanszor megbeszélte témává lett a telepítés kérdése. Telepítés alatt természetesen értve mindenkor a földművelők telepítését akár kisebb-nagyobb gazdaságokba, akár kertvárosokba. Ennél a nagyon fontos kérdésnél semmivel sincsen kisebb jelentősége az ipari telepítés kérdésének, amelyről most kezdenek beszélni Németországban. Különösen itt Magyarországon kellene ezzel a dologgal behatóbban foglalkozni, mert mindenféle intézkedésnek e téren nálunk, ahol az ipar még csak most kezd ébredni, sokkal nagyobb lehetősége van, mint a kifejlett iparú országokban, ahol a viszonyok már adva vannak és kötik az embe-eket.

Arról van szó, hogy nem volna-e kívánatos az ipart lervszerűen kitelepíteni a vidékre? Nem volnának-e kitelepítés folytán az iparnak a földművelésből és a földművelésnek az iparból olyan jelentékeny előnyei, amelyeket a mai állapotok mellett mindkettő nélkülözni kénytelen. Az érdekelt munkás és munkaadókörök tapasztalatait és véleményét nagyon érdekes és fontos volna e kérdés felől hallani, föltéve persze, hogy a véleményt egyik oldalon se befolyásolnák politikai moggondolá-

sok, hanem csupán magát a fölvetett kérdésre vonatkozó szempontok jönnének figyelembe. Annyi bizonyos, hogy a kulturális, ökonómiai, forgalompolitikai, kereskedelmi, szociális és higiéniai kérdések oly tömegét érinti a gondolat, amely a legnagyobb odaadásra és a legfeszültebb figyelemre teszi méltóvá.

Jövedelem és elosztás az Egyesült-Államokban.

Az utóbbi években sok statisztikai munka foglalkozott az Unió lakosságának jövedelmével és e jövedelem elosztásával. Ezeknek a tanulmányoknak az összefoglalását adja az „Intercollegiate Socialist”, a szocialista egyetemi tanárok és hallgatók közlönyének egyik utóbbi száma. E szerint a jövedelem és elosztás 1870-től 1910-ig a következő változásokat tünteti fel:

	az összegbevétel millió dollárban	átlag egy családra dollár
1870...	6,720	880
1880...	7,391	735
1890...	12,082	941
1900...	17,965	1109
1910...	30.530	1494

Az 1910-iki év összjövedelme, amely 30,530 millió dollárra rúgott, a következőképen oszlott meg:

Munkabérek és fizetések	---	---	millió dollár	
Kamatok	---	---	14,304	46,9%
Földjáradék	---	---	5,144	16,9%
Profit	---	---	2,674	8,8%
	---	---	8,408	27,6%

A bérek és fizetések nincsenek elkülönítve. Fölteszik, hogy mintegy az ötödrész esik a fizetésekre.

A munkabérijövedelem és tőke-jövedelem (földjáradék, kamat, profit) közti viszonyt a fenti időszakban a következő táblázat mutatja:

Munkabérek és fizetések	---	---	millió dollár	
Kamatok	---	---	14,304	46,9%
Földjáradék	---	---	5,144	16,9%
Profit	---	---	2,674	8,8%
	---	---	8,408	27,6%

1890. óta – az amerikai nagyvagyonok rohamos gyarapodásának idejétől kezdve – tehát a munkára eső jövedelemrész csökken, a tőkére eső pedig emelkedtek.

A foglalkoztatott személyek száma és osztályozását a következő táblázat tünteti fel:

	Vállalkozók száma (millió)	%	Magánhiva- talanok száma	%	Bér- munkások száma	%
1870	4·3	35	0·8	6	7·4	58
1880	5·6	33	1·3	7	10·5	60
1890	7·1	31	1·8	8	14·4	62
1900	8·7	30	3·2	11	17·2	59
1910	9·3	25	5·9	16	22·2	59

A kimutatás szerint az élelmiszerek árának emelkedése következtében a reálbérek 15 év óta estek. A dollár vásárló ereje 1900-tól 1914-ig 18 százalékkal csökkent.

Jövedelem-csoportokba osztályozva, az 1910-iki évi összjövedelemnek ez volt az elosztása:

Családok vagy házasulatlan egyének jövedelem-csoportja	száma	a csoport jövedelme millió dollárban
500-on alul	4.668,000	1939
500— 800	9.735,000	6665
800— 1,000	4.999,000	4465
1,000— 1,200	3.428,000	3734
1,200— 1,500	2.413,000	3150
1,500— 2,000	1.265,000	2144
2,000— 3,000	717,000	1726
3,000— 4,000	271,000	923
4,000— 8,000	284,000	1520
8,000— 20,000	111,000	1351
20,000—100,000	50,000	1982
100 000-en felül	3,560	1008

A jövedelemelosztás nagy egyenlőtlenségét ez a tabella jól feltünteti. Ha mindazokat a munkásosztályhoz sorozzuk, akiknek a

jövedelme 1200 dolláron alul van, a középosztályhoz azokat, akiknek jövedelme 1200-4000 dollár között van és a felsőbb osztályhoz azokat, akiknek a jövedelme a 4000 dollárt meghaladja, akkor megállapíthatjuk, hogy a lakosság 82%-át alkotó munkásság az össze jövedelem 55% -át kapja; a 16%-ot kitevő középosztály az összjövedelem 25%-át és az 1.5%-ot kitevő felsőosztály az összjövedelem 19%-át.

Városi háziasszonyok és falusi gazdasszonyok.

Zemplényi Lászlóné Herceghalomról igen érdekes levelet küldött be hozzánk, amelyben szembeállítja a városi háziasszonyok életét a falusi gazdasszonyokéval. Leírja, hogy mennyivel nehezebb a falusi gazdasszonyok sora, akik ugyancsak sok gondal, vesződséggel és munkával látják el a háztartásukat, amiket a kényelemben élő városi háziasszonyok annyira irigyelnek tőlük. Az ajánlja a gyűlölködés helyett, amellyel a városi asszonyok a falusiakkal szemben viselkednek, inkább tömörüljenek fogyasztó szövetségekbe és igyekezzenek közvetlenül összeköttetést szerezni a falusi gazdasszonytársaikkal.

Hogy ez nem utópia, mutatja a németországi példa, ahol Boehm Erzsébet asszony még a háború előtt létesítette a „Hausfrauenverein”-nek nevezett gazdasszonyok szövetségeit.

Az ilyen szövetségnek kétféle tagja van: termelő és fogyasztó tagja. A termelők meghatározott árban szállítják a tejet, vaját, tojást, baromfit, mézet, főzeléket, gyümölcsöt a városi eladóhelyi-

ségbe, ahol a városi tagok meghatározott árban megveszik. Az árkülönbség csak annyi, amennyi költsége a vállalkozásnak van, t. i. a bolthelyiség bére, a személyzet fizetése, fűtés, világítás stb..

Minden tagnak megvan a maga könyvecskeje, abba beleiírják naponta, mit szállított és hetenként vagy hónaponként leszámolnak, viszont a fogyasztónak is van könyvecskeje, de vásárolhat készpénzért is. De más, mint tag, nem vásárolhat.

Németországban valóságos áldásnak bizonyultak ezek a „Hausfrauenverein” intézmények a háborús világban. A falusi termelés fokozására, a célszerű csomagolásra, főzelékek és gyümölcsök konzerválására előadások a tanfolyamok tartásával oktatták ki a falusi gazdasszonyokat. Ezek igen hálásan fogadták a jó tanácsokat és útbaigazítást és aszerint készítették el az élelmicikkeket. Egy közös kocsit viszi be naponta a környékről a szépen csomagolt holmit és így nem kell a sok asszonynak befáradni a piacra és ott az időt eltölteni. A kevésbé romlandó dolgokat pedig szakszerűen csomagolva vasútra adják. Ezekkel az egyesületekkel nagyban hozzájárultak Németországban az élelmiszeruzsorának letöréséhez. A városi fogyasztó belátta, hogy a termelő most drágábban tud csak valamit eladni, mert ő is drágábban fizeti az árpát, kukoricát, korpát és nem sajnálta tőle a hasznot, viszont a falusi sem volt uzsorás, hanem beérte a polgári haszonnal, amit tisztességesen meg is érdemelt a termesztés munkájáért. A háború után ezek a „Hausfrauenverein”

egyesülések még jobban virágoznak majd, mert a háziasszonyok belátják, hogy ez olyan üdvös dolog, amelynek mindig jövője lesz. Mikor létesítjük az elsőt Budapesten? (Köztelek.)

Háborús uzsora elleni hivatal – Poroszországban.

A mindennapi szükségleti cikkekkel való uzsora s egyéb meg nem engedett visszaélések leküzdésére a porosz belügyminiszter „*Kriegswucheramt*” elnevezéssel a berlini rendőrfőnökség mellé rendelt új központi szervet létesített, mely működését augusztus hó 15-én már meg is kezdte. A nálunk még mindig hiányzó hivatal szervezetét és munkakörét a következőkben ismertetjük:

A hivatal állandó érintkezést tart fenn az egész ország rendőri hatóságaival és az ügyészségekkel s arra törekszik, hogy a rendőrségek és ügyészségek, valamint bíróságok minél szorosabb együttműködését mozdítsa elő. E cél megvalósítása érdekében megfelelő számú közigazgatási és ügyészségi tisztviselőt osztottak be a hivatalhoz, melynek legfőbb irányítását a berlini rendőrfőnök hatáskörébe utalták. Hogy a hivatal fontos működésében elismert szakértők gyakorlati tapasztalatai is megfelelő mértékben jussanak kifejezésre, a belügyminiszter a különböző gazdasági ágak szakértői közül is többeket nevezett ki a hivatal állandó tagjaivá. A nyilvánossággal állandó érintkezésben álló hivatal mellett ezenfelül egy tanácsadó választmány is működött, melynek tagjait a kereskedelem, mezőgazdaság, gyári ipar, kézműipar és a fogyasztók kép-

viselői és más a nyilvánosság szolgálatában álló személyek köréből hívta meg a belügyminiszter.

Az új hivatalnak a háborúszorsora és az azzal kapcsolatos egyéb visszaélések elleni küzdelem *egységes* vezetése és minél hatékonyabbá tétele lesz a feladata és főként a *maximális árak túllépésének* kérlelhetetlen üldözésére, az *árdrágításra*, az *árak visszatartására*, a hiányzó anyagok pótlására szánt cikkekkel való csalásokra és hasonló anomáliákra irányítja figyelmét. Hatásköre azonban csakis a mindennapi szükséglet fedezésére szolgáló cikkekre, vagyis mindennemű élelmi- és takarmány-cikkekre, nyersárukra, fűtés- és világítási anyagokra, mosó-anyagokra, továbbá a ruházati cikkekre terjed ki. A miniszter a rendőrhatalóságokkal és az árvizsgáló-bizottságokkal szemben, a hivatal részére széleskörű jogokat biztosított. A hivatalnak nagyszámú nyomozó közegei révén bonyolultabb és súlyosabb uzsora-esetekben a helyi hatóságok támogatásával az egész ország területén idővesztés nélkül módjában áll a nyomozást megindítania.

A hivatal működésének eredményessé tétele céljából a miniszter utasította az ügyészségek tisztviselőit, hogy *a hivatalt a hatáskörébe utalt feladatok teljesítésében* úgy megkeressék, mint hivatalból is támogassák. Kötelességük, hogy a hivatalt minden olyan jelenségről, mely annak munkakörét érinti, hacsak nem kizárólagosan helyi jelentőségű, azonnal értesíteni s az eljárás befejezése után az ügy iratait neki megküldeni. A hivatalnak nyomozás in-

dítására irányuló indítványai folytán kötelesek intézkedéseket tenni és azok eredményéről az uzsorahivatal értesítendő. Ha valamely bíróságnak bünvádi eljárás tárgyát nem képező oly tények jutnak tudomására, melyekről feltehető, hogy azok a hivatalra nézve feladatai teljesítése körül hasznosak lehetnek, azokról az azonnal értesítendő. A hivatal a bíróságok és Ügyészségek megkeresésére szakvéleményt ad; az ügyészségek képviselői különösen az *ádrágító közvetítés* (Kettenhandel) miatti vádemelés előtt kötelesek kikérni a hivatal szakvéleményét. Az igazságügyi hatóságok a háborúszora elleni hivatallal közvetlenül érintkeznek.

Nem kell különösen hangsúlyoznunk, hogy hitünk szerint a *legnagyobb* erélyt *nem* a nagytermelővel és a nagybankkal szemben fogja ez a német hivatal produkálni. Ám teljesen őket és az ő uzsora-műveleteiket sem fogja kímélhetni. Minthogy *mindazok a szomorú előfeltételek, melyek egy ily hivatal felállítását indokolják, nálunk még hatványozottabb mértékben vannak meg*, mint Poroszországban. A sok be nem vált és működésével csak a nagybankok tőkét gazdagító „központ” után a mi, okos iniciatíva képtelen, vezető köreink hasonló hivatal legsürgősebb felállításával bebizonyíthatnák, hogy ha okosan kezdeményezni nem is, de a jó példát követni képesek és akarják.

A magyarországi szakszervezetek számlája.

Egy legutóbb megjelenő kimutatás feltünteti, hogy 1901. óta

hogyan fejlődött a magyarországi szakszervezetek bevételi-, kiadási- és vagyoni számlája. A kimutatás

a következő:		Vagyoni	
Év	Bevétel	Kiadás	állapota
1901	-	-	58.920
1902	-	-	68.311
1903	273.880	201.180	141.002
1904	846.820	716.520	667.056
1905	1.131.87	878.367	896.792
1906	1680.059	1.330.208	1.246.643
1907	1.944.233	1.819.480	1.364.176
1908	1.762.106	1.932.224	1.194.058
1909	1.506.637	1.421.116	1.279.579
1910	1.792.027	1.640.508	1.426.098
1911	2.017.264	1.767.098	2.462.659
1912	2.333.806	2.201.893	3.196.933
1913	2.493.497	2.537.832	3.442.852
1914	2.132.542	2.249.506	3.212.535
1915	1.256.189	1.123.157	3.458.259

A gyermekfelruházó akció eredménye.

A Budapesti Központi Segítő Bizottság gyermekfelruházó akciója a hivatalos kimutatás szerint a következő eredményeket mutatja fel az 1915-16-iki téli évadról:

Kiosztott ruhadarabok :

Cipő	18 188	pár
Fiuruha	6.072	db
Leányruha	4.960	„
Télikabát	9.073	„
Harisnya	11.146	pár
Sapka	2.087	db
Ing	139	„
Trikó	31	„

Összesen 51.696 dbt

Befolyt pénzadományok :

I. kerület	16.412	K
II. „	5.830	„
III. „	13.484	„
IV. „	5.645	„
V. „	23.864	„
VI. „	61.666	„
VII. „	63.980	„
VIII. „	31.246	„
IX. „	3.332	„
X. „	28.681	„

Összesen 254.140 k

Értékek összesítése:

Posztó értéke	160.000	K
Orsz. Hads. Bizottság	100.000	„
Kerületi adományok	254.000	„
Központi gyűjtés	25.000	„
Polgármester úr révén	30.000	„
Összesen 569.000 K		

Angol és német háborús szociálpolitika.

A *Hilfe* egyik füzetében Otto Marstädt összehasonlítást tesz Anglia és Németország háborús szociálpolitikája között. Kimutatja, hogy amíg Németországban a háború a szociálpolitikát nemcsak hogy nyugvópontra nem vitte, de sőt fejlesztette, addig Angliában nagyon rosszul állanak e tekintetben a dolgok. Nevezetesen, ami gyermekmunka kizsákmányolását, ezt a legutálatosabb visszaélést illeti, ebben a kultúra előharcosaként tündöklő Angliában olyan állapotokat teremtett a háború korszaka, amelyek élénken emlékeztetnek az első ipari fejlődés idejének a borzalmaira. Az iskolaügy a háború óta teljesen szétziláltatott, eddigelé több mint 300,000 olyan gyermeket mutatnak ki, aki oktatás nélkül maradt, de a valódi szám ennél nyilván sokkal magasabb. A hadbavonult

tanítókat a lehető legrosszabbul fizetett munkanélküli leányok helyettesítik. Az iskola gyermekmunkaközvetítő intézmény lett. Worcester-shir-ben hetenként hat napot szabad a 11 éven felüli gyermekeknek mulasztaniuk bér-munka céljából. Megállapítást nyert, hogy több mint 213.000 tizenhárom éven aluli gyermeket használnak föl bérlenyomásra. Ezek egyáltalában nem részesülnek oktatásban. Más grófságokban, ahol az iskolakötelezettséget szigorúbban veszik, 40.000 gyermek van féléktatásra szorítva, míg napjuk másik felét e szerencsétlen gyermekeknek munkában kell tölteniük. A szövés és fonás, mint 100 évvel ezelőtt, ismét gyermekmunka lett Angliában. Egyébként e tekintetben a háború előtt se valami rózsás állapotok uralkodtak Angliában, amely a szociálpolitikában Németországnak csak egy tehetséges tanítványa, Frederic Keeling a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének angliai osztálya által 1914-ben kiadott *Child Labour in the United Kingdom* című könyvében kimutatta, hogy az iskolaköteles gyermekek mintegy tíz százaléka van az angol iparban foglalkoztatva.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –
Szerkeszti: Zádor Pál.

A munkásbiztosító pénztárak háborús problémái.

A szociális egészségügynek régen vajúdó, mindig napirenden tartott, de kielégítő megoldáshoz még soha közel sem jutott problémáit a háborús emberveszteség szomorú aktualitása, a sürgős és elodázhatlanul megoldásra váró feladatok homlokterébe állította. Ha egyáltalában lehetséges a mostani idők szomorú eseményeinek egymásutánjából a jövő boldogulásra nézve csak valami kedvezőt vagy biztatót kihámozni, ennek a megunásig sokszor hangoztatott alapfeltétele, *conditio sine qua non*-ja az, hogy a népesedési viszonyok, a majd rendelkezésre álló emberanyag számbeli és minőségbeli állapotát s ami ezekkel egy, vagy legalább is szorosan összefügg: a szociális egészségügynek kielégítő nívóját biztosítsuk.

A jövő fejlődésének biztosítása teszi szükségessé már mostan (vagy inkább tette szükségessé már régen), hogy a társadalmi élet összes faktorai szorosan összefogjanak és céltudatos munka-megosztással, a rendelkezésre álló erőknek teljes latbavetésével igyekeznek a rendkívüli idők rendkívüli kívánalmait kielégítő szociális egészségügyi intézmények alapjait végre Magyarországon is megteremteni. Szükségük van erre nemcsak azoknak, akik a testleiket ölü harcokból megtámadott fizikummal és megbolygatott idegrendszerrel visszajönnek, hanem azoknak is, akik a „Hinterland”-ban, a front mögötti harctéren küzdöttek *a higieniai elhanyagoltságnak és a rosszul táplálkozásnak, e két szintén nagyon számbaveendő ellenségnek szabadjára bocsájtott és ellentállás nélkül beengedett előőrseivel.*

Különösen nagy feladatok haramiának a szociális egészségügy terén a munkás betegsegélyező pénztárakra. A budapesti pénztár, a társadalombiztosítás legnagyobb egészségügyi szerve volt az első a sorban, amely a tennivalóknak fontossága és sürgőssége tudatában cselekedett is. Orvosainak jelentéséből és a hivatalban vezetett statisztikákból egyre határozottabban azt állapíthatta meg a pénztár, hogy *a háború nemcsak a háború alatt teremt rendkívüli helyzetet a munkásbiztosítás terén,* ami a taglétszám – kezdetben igen jelentős, idővel kisebb – csökkenésében, a fiatalok és az öreg munkásoknak, valamint a női munkaerők és ami mindennél elszomorítóbb, a 12 éven aluli gyermekmunkásoknak az iparban és kereskedelemben való fokozottabb szereplésében és

mindezek súlyos következményeiben nyilvánult meg elsősorban, hanem a *háború befejezését követő évtizedekre is abnormis feladatok* elé állítja a munkásbiztosítás szerveit. Az ipari munkahelyekre *még nem* vagy *már nem* való munkásoknak és a munkásnőknek mértéken túl való alkalmazása szükségképen arra kellett, hogy terelje az ország legnagyobb, negyedmilliós taglétszamos pénztárának a figyelmét, hogy miként lehetne ezeknek, a rendes munkásanyagnál gyöngébb és ellenállásra kevésbé képes munkáskategóriáknak egészségét jobban biztosítani s így a pénztárt a fokozott terhek alól mentesíteni.

Ezekhez a terhekhez, amelyek a pénztárak helyzetét súlyosbították, a háború tartama alatt folyton újabb és újabb terhek járultak. Az iparban dolgozó munkások a betegségekkel szemben csökkent ellenálló képességet mutattak, mert a háború folytán szükségessé vált *intenzívebb munkavégzés* még azt a pihenést is elvonta a dolgozóktól, ami normális idők közepette számukra lehető volt. A katonai szolgálatból elbocsátottaknak az ipari életbe való újabb beilleszkedése újabb feladatok teljesítését kívánta meg a pénztáraktól, mert ezek az ipari munka terheit testi erejük csökkenése folytán kevésbé tudván elviselni, könnyebben esnek újabb betegségekbe és nehezebben gyógyulnak meg. A megszokott életmódból kikerülő és szükségképen egészségtelen viszonyok közt hónapokat, sőt éveket eltöltő katonák közül sokan, akik normális életviszonyok között meg tudtak küzdeni a *tüdővész bennük lapangó* hajlamaival, a fokozott testi megerőltetést kívánó életviszonyok közepette áldozataul estek a *tüdővésznek*. A családtól való távollét, előrelátó intézkedések lehetetlensége folytán megdőbentő méreteket ért el a hadseregben a *nemi betegségek* elterjedése. A hadsereg ellátásánál, sajnos, az *alkohol nálunk* még mindig nagy szerepet játszik és annak kisebb-nagyobb élvezetében látjuk már azokat is, akik eddig egyáltalában nem, vagy csak igen kis mértékben éltek alkohollal. Az alkohol így közvetlenül is sok súlyos bajt okozott, de elsősorban tovább *csökkentette az ellenállóképeséget* a *tüdővésszel* és *járványokkal* szemben és hatalmas segítőtársa persze a *nemi betegségek* terjedésének is. Azonkívül érthető okokból, minden erőkifejtés ellenére, néppusztító *járványok* is harapódtak el, amelyeket csirájukban elfojtani, csak kivételesen szerencsés esetekben sikerült.

A *nemi betegségek* terjedése, a *járványok* pusztítása, a *tüdővész* és *alkoholizmus* terjedése – mindezeknek a betegségeknek jellegénél, valamint a hadsereg és a polgári társadalom sokszoros, közvetett és közvetlen érintkezésénél fogva, nem szorítkozhatott a hadművelleti területekre, hanem egyre hatványozottabb mértékben azok mögött is kezdett pusztítani. Mindezekkel kapcsolatban, de a gyöngébb, főleg a *női munkásanyag* fokozott és intenzív igénybe vétele, valamint az intézőkörök büne és tehetetlensége folytán, egyre nagyobb arányokat öltő élelmiszerdrágulás és sok esetben

az egyes élelmiszerek teljes hiánya folytán a *halandóság* arányszáma *meg növekedett*, különösen megdöbbentő képet nyújtott pedig a *csecsemőhalandóság* és ennek folytán a pénztár statisztikája szerint a *születések arányszáma is alábbszállt*.

Ezek a jelenségek nemcsak rendkívüli feladatok azonnal való megoldását követelték a pénztáraktól, hanem figyelmeztetőül szolgáltak arra, hogy ha a pénztárak a háború alatt nagy nehezen meg is tudnak birkózni az új terhekkel, a háború után megsokszorosodó terheket a pénztár elviselni nem tudja majd, csak ha a rendkívüli viszonyok közepette rendkívüli eszközök igénybevételét határozza el. Minthogy ezek azonban nem állnak rendelkezésre, arra kell elhatározniuk a pénztáraknak magukat, hogy *működésüknek körét a pénztár korlátain túl, a szociális élet terére is átvigyék* és részt kérjenek azokból a feladatokból, amelyeket a háború a szociálpolitika és szociális egészségügy terén a társadalom minden intézménye elé felállított.

A budapesti pénztár természetesen részt kíván venni a *tuberkulózis, bajakor, nemi betegségek, alkoholizmus és járványok* elleni küzdelemben, valamint az *anya és csecsemővédelem* terén és ennek bevezetőjeképpen tartott a kérdéseknek és tennivalóknak alapos meg tárgyalására a szakferfiak, valamint a szociális intézmények képviselőinek bevonásával szakértekezletet. Ennek a nagyszabású ankétjának során oly értékes anyag gyűlt egybe azokról a kérdésekről, amelyek a háború alatt a szociális egészségügy terén felmerültek, hogy az ügy szolgáltatásban hasznosnak látjuk az anyagnak a nyilvánossággal való közlését is. Az ankét teljes tárgyalási anyaga – amely most könyvalakban jelent meg a Társadalmi Múzeum kiadásában – mindazon ágait a szociális egészségügynek felöleli, amelyek eredményes megoldásának kísérletei elől most már kitérni nem lehet. Szükséges természetesen, hogy az a munka, melynek pilléreit már a háború folyamán kezdik lerakni, tervszerűen és intézményesen történjék, *az amúgy sem túlságosan bőven rendelkezésre álló erők ne forgácsoltassanak széjjel* és főleg hogy *a jótékonyágnak – amely csúfos csatákat veszteit a háború folyamán és amelynek diszkreditálására a vele foglalkozók minden lehető megtettek* – minél kevesebb szerep jusson e munkában. A munkásbiztosító pénztáraknak létérdeke e kérdések eredményes megoldása, de elsősorban érdeke az államnak, mert különben hiába való minden erőfeszítés, az államok harcában enélkül felülkerekedni sohasem lehet. Nem lehet a háborúban és még kevésbé lehet a békében, amelyben nem a szerencse pillanatnyi megfordulása, hanem csakis a reális munka fölénye biztosíthatja a győzelmet.

(D-s.)

A háborús táppénzmelésnek törvényes akadályai vannak még. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár vezetősége legutóbbi ülésében elhatározta, hogy *a táppénzt és a gyermekágyi segélyt 20%-kal fölemeli*. Egyúttal

kimondta az igazgatóság, hogy e készpénzsegélyek fölemelése a járulékkulcs fölemelése nélkül *hajlandó* végre s amennyiben a végrehajtásra a folyó bevételek kellő fedezetet nem nyújtanának, másfél millió koronányi új teher fedezetéül elsősorban az 1915. évi eredmény alapján a jövőre is várható kezelési fölösleget jelölte meg, úgy, hogy azok a jövőben befolyandó összegek helyett a szükséges összegek erejéig a betegsegélyezési alap veendő igénybe: (A betegsegélyezési tartalékalap a nem kincstári postamesterek visszamenőleges járuléktartozásai tárgyában lefolyt egyezségi tárgyalások eredményeképp a közel jövőben előreláthatóan félmillió koronát meghaladó összeggel fog emelkedni.)

A igazgatóság a fontos szociális jelentőségű határozatot a háborús viszonyok folytán össze nem hívható közgyűlés helyett, a közgyűlés és a magyar királyi állami munkásbiztosító hivatalnak utólagos jóváhagyása reményében hozta meg ez a végrehajthatóság érdekében *az alapszabályok 4. §-ainak 3. és 4. pontját* módosítania kellett. Hangsúlyozta az igazgatóság, hogy a pénztárak pénzügyi helyzetének egészségesebb alapokra helyezése érdekében, *a biztosítási értékhatár fölemelése* tárgyában a kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez intézett – a *Szociálpolitikai Szemlé*-ben már ismertetett – fölterjesztés kedvező elintézése halaszthatatlanul szükségessé vált. így válnék lehetővé az, hogy a munkások tényleges keresetüknek megfelelő készpénzsegélyben részesüljenek, mert ezzel a *magasabb* napibérosztályokba tartozó segélyek kiegészítése fölöslegessé válnék. E kérdés megoldása tehát – függetlenül a segélyek fölemeléséről – illetékes helyen nyomatékosan megsürgetendő. A táppénz és a gyermekágyi segély 20%-os fölemelése 1916. október 1-én lépett volna életbe, – a határozat szerint a háború tartamára – de az Állami Munkásbiztosítási Hivatal nem így akarta.

Az Állami Hivatal az országos pénztár igazgatóságának ezt a határozatát, az alábbiakban kifejtett megokolás szerint „törvényes alap hiányában” nem hagyhatta jóvá.

Az 1907. évi XIX. t.-c. 105. §-ának *c)* pontja ugyanis a betegség esetében nyújtandó segélyek mérvének megállapítását, annak felemelését, kiterjesztését vagy leszállítását, úgyszintén a fedezet kimutatása felett való határozathozatalt kifejezetten az országos pénztár közgyűlésének hatáskörébe utalja. Ugyanennek a törvényszakasznak utolsó bekezdése pedig ahhoz, hogy a szóban levő kérdésekben hozott közgyűlési határozat érvényes és a törvényszerű felügyeleti államhatóság által jóváhagyható legyen, már nem az egyszerű szavazattöbbséggel való elhatározást, hanem a közgyűlésben jelenlevők kétharmad többségének titkos szavazás mellett való hozzájárulását írja elő és követeli meg.

Nyilvánvaló ezekből, – a 11465/916. sz. leirat szerint – hogy a pénztár igazgatósága a táppénz és gyermekágyi segély fölemelésének kérdésében hatáskör nélkül határozott. Ez az igaz-

gatósági határozat a segélyek felemelésének törvényben megszabott föltételeit nélkülözi s a felemelt segélyek nyújtására annyival kevésbé adja meg a jogalapot, mert ez az igazgatósági határozat az érvényes alapszabályokkal, tehát a közgyűlésnek törvényszerű módon már megnyilvánult akaratával ellentétben áll.

Nyomatékosan utal az állami munkásbiztosítási hivatal arra is, hogy főntebb részletezett körülmények között az igazgatóságnak törvényszerű hatáskörén kívül hozott határozata még a hivatal jóváhagyása esetében sem volna jogszerű és kötelező, mert a törvényszerű föltételek hiányát a hivatal jóváhagyása sem pótolhatja. A hivatalnak ezek szerint a kért jóváhagyást a törvényre való tekintettel kellett megtagadnia. A hivatal erről az országos pénztártudomás és „alkalmazkodás” végett értesítette.

Az Országos Pénztár elnöksége október hó 3-án tartott ülésében most úgy határozott, hogy az ügyben az Állami Hivattal való közvetlen érintkezés révén iparkodik biztosítani a megoldást; a kedvező megoldást a háborús drágaság állandó fokozódására és *a tömegek megélhetésének növekvő nehézségeire* való figyelemmel meg kell találni mielőbb, és pedig *akár a törvényes akadályok elhárítása, akár azok legyőzése árán.*

Az orosz дума a nőknek az iparfelügyeletbe való bevonását célzó törvényjavaslatul fogadott el ez év július hó 3-án, és ha e törvény életbe lép, az európai Oroszországnak mindazon kerületeiben, ahol iparfelügyelők voltak, a jövőben nőket is alkalmazni fognak.

A nőknek az iparfelügyeletbe való bevonását a női munka nagy terjedése teszi indokolttá Oroszországban. Már 1900-ban a gyári munkások 25%-a nő volt és ez a szám 1908-ban 31, 1912-ben 45%-ra emelkedett. A háború ezt a folyamatot szerfelett meggyorsította és a tőke szívesen fogadta ezt a fejlődést, amennyiben így el tudta hárítani azokat a törvényes korlátokat, amelyek eddig a női és a gyermek munkával szemben fennállottak. Olyan iparágak is megnyíltak a nők előtt, amelyekben a háború előtt a női munka ismeretlen volt.

A szövőiparban a háború másfél éve alatt 74 százalékra emelkedett a munkásnők száma. Az 1913-14. évről szóló gyár-felügyelőjelentések szerint a fémiparban a nőmunkások száma háromszor vagy négyszer akkora lett, egyes esetekben ez a fokozódás még nagyobb. Például *a jekaterinoszlavi csőgyárban az ottani betegpénztár adatai szerint a férfimunkások száma megháromszorozódott, a női munkásoké azonban a negyvenszeresére emelkedett* A déli és Urai-vidéki bányaiiparba is behatolt a női munka. Február 13-ig a Don-vidék bányáiban 6000 nő dolgozott. A bányamunkások hadiipari bizottságának jelentése szerint az Uraiban 1915. vége felé 31 nagy vállalatban 12.000 nőmunkás volt.

A vállalkozók az alkalmas munkaerők hiányával indokolták azt a követelésüket, hogy a nő- és gyermekmunka törvényes

védelmét szüntessék meg. Azonban a nőmunka fokozott kizsákmányolásától természetesen nem tartózkodnak. Még olyan üzemekben is, ahol a nők a férfiak teljes munkáját végzik, iparkodnak a vállalkozók minél többet levonni a bérükből. Nem utolsó sorban járul hozzá most a tőke óriási fölhalmozódásához a háborús nyereség mellett a nőmunkások munkabérének alacsony volta is szerte Európában mindenütt, s a női munkaerő fokozott igénybevétele és a nehéziparban való alkalmazása súlyosan hat ki azok egészségére és a betegpénztárak jelentései a nő- és a gyermekmunka eredményeképp a betegség és megrokkanas eseteinek nagy emelkedéséről tanúskodnak. Ezeket a bajokon is talán segítenek majd valamit a nők, ahol az *iparfelügyeletbe beengedik őket*

Az anya- és csecsemő védelem jelentősége volt a tárgya annak az előadásnak, amelyet *Krohne* dr. titkos tanácsos tartott Berlinben. Németország a gyermekhalandóság terén – mondotta előadásában – még mindig igen kedvezőtlen helyet foglal el: 1000 gyermek közül 150 hal meg két éves kora elérése előtt, míg Angliában csak 90, Norvégiában csupán 85, holott az *általános* halandósági arány Németországban 14 ezreléssel jobb, mint például Norvégiában. E kedvezőtlen helyzet okait előadó Németország gyors industrializációjában, a lakosságnak a nagyvárosokban történt összetömörülésében és az egészségtelen lakásviszonyokban találja, okot lát a *női munka* terjedésében is, mert a megélhetés nehézségei a gyárakba és üzletekbe kényszerítik az asszonyokat és így *gyermekük gondozására és felnevelésére* mind kevesebb idejük marad. A gyermekhalandóságot kedvezőtlenül befolyásolja az is, hogy a népesség legszélesebb rétegei a helyes gyermeknevelésről és gondozásról igen homályos fogalmakkal bírnak. Németországban legalább annyira le kell szorítani a halandóságot, amennyire az Franciaországban és Angliában leszállt. Ha csak Franciaország színvonalát sikerül e téren Németországnak elérni, úgy *ez évente kb. 120,000 gyermeknek megmentését jelenti* az élet számára. Minden eszközt meg kell ragadnunk e cél elérésére, hiszen már Nagy Frigyes felismerte, hogy egy országnak legnagyobb gazdagsága, legmegbecsülendőbb kincse az ember. Az előadó kimerítően ismertette azokat az eszközöket, amelyeknek tervszerű és céltudatos alkalmazásával ezt a célt el lehetne érni. Felemlítette, hogy Németország 300 községében van *jelenleg csecsemőket gondozó és az anyáknak tanácsokat szolgáló intézmény* és ezekben a *helységekben* a halálzási arány jóval kedvezőbb az országos átlagnál. Szükséges tehát, hogy ilyen intézmények minden jelentősebb helyen létesüljenek és a *betegsegélyező pénztárak szolgáltatásai a szalonok javára jelentékenyen kibővíthetők*. Szép eredményeket vár *Krohne* dr. a *leányoknak az anyai jeladatokra való nevelésétől* már az iskolák padjain, hiszen igazán nem kell eltitkolnunk a leányok előtt, hogy anyaságra születtek. A csecsemőgondozásnak és az általános higiénia legegyszerűbb szabályait az

iskolában eltanulhatnak már. Az orvosképzés terén több teret kell adni *gyermekgyógyászatnak*. Az előkelő előadó nem kételkedik abban, hogy ilyen intézkedések hatása már rövid időn belül a gyermekhalandósági arány javulásában fogja jótévő hatását éreztetni.

A tuberkulózis elleni küzdelem módozatairól tárgyalt az osztrák legfőbb egészségügyi tanácsnak a népbetegségek leküzdésére alakult osztálya s a tuberkulózis leküzdésére alkalmas rendszabályok kérdésével foglalkozott. Alig várható ugyan eredmény a paragrafusokba szedett rendszabályoktól, mégis közöljük itt az ülés egyik előadójának dr. *Altschul* Tivadarnak (Prága) felszólalását, aki lényegben a következőket mondta:

1. A tuberkulózisnak, mint népbetegségnek leküzdése igen nagy pénzösszegeket igényel. 2. Sem az állam (!), sem országok, tartományok vagy magán jótékonyági intézmények ezen összeget egymaguk összehozni nem tudják. 3. Bár a tuberkulózis leginkább a gyermekkorban keletkezik és a leküzdésére legfőbb remény ekkor mutatkozik, mégsem szabad a tuberkulózis terjedését a felnőtteknél sem figyelmen kívül, hagyni. (!) 4. A csont- és bőrtuberkulózisra, valamint a többi változatokra is fokozott figyelem fordítandó. Az indítványozó azután még egész sorát az ilyen és hasonló megállapításoknak vonultatja föl, szól a segélyző helyek szervezéséről, illetőleg szaporításáról. Kívánatosnak tartja a *középosztály részére is szanatóriumok berendezését*, valamint a női tüdőbetegeket befogadó kórházak szaporítását. *Az iskolákban a kötelező orvosi felügyeletet* tartja szükségesnek, a tuberkulózis elleni küzdelmet összekapcsolná a többi egészségügyi intézményekkel s központi jóléti bizottságot alakítana orvosok bevonásával. Sokkal figyelemre méltóbb volt *Jaksch* professzor előadása, aki a *legszelesebb néprétegek egészségügyi kitanítását*, iskola-orvosok kitanítását, a köpési tilalmat, a lakásviszonyok megjavítását, az anyagi életmód kedvezőbbé tételét, az alkoholizmus elleni küzdelmet és a megfelelő statisztikák összegyűjtését kívánja. Szívesebben látnók mindannyian, ha az *ankétozások és tervezések helyét végre a célirányos cselekvés foglalná el s túlságosan naivnak látszik az a megállapítás, amely éppen a mai időkben, az államot nem tartja képesnek a szükséges pénzösszegek előteremtésére. A hadügyi kiadások igen csekély hányadának megfelelő költséggel a legmesszebbmenő kívánalmakat is ki lehetne elégíteni. Avagy talán erre háború után sem lesz az államnak elég pénze?*

A német szociális biztosítás a háborúban. A „März“ július 29-iki számában a jeles Friedrich *Kleis* érdekes tájékoztatást ad a német szociális biztosító intézményeknek háborús, segítő működéséről. *Kleis* egy jelentős számadattal kezdi közléseit: *a német szociális biztosító intézményekkel, szemben 45 millió ember támaszthat jogosult igényeket és ezeknek az igényjogosultaknak naponta 2½ márkát fizetnek ki kártalanítás címen. A háború*

kitörése a szociális biztosítás terén rendkívüli intézkedéseket tett szükségessé és a Reichstag már az augusztus 4-iki emlékezetes ülésen három szükségétörvényt teremtett a Reichsversicherungsordnung (RVO) kiegészítésére. Ezenfelül egy sereg szövetségtanácsi és más rendelet született, s így volt elérhető az az eredmény, hogy a szociális biztosítás szervezete a háború alatt nemcsak zavartalanul működött tovább, de *háborús* segélyeket is nyújthatott és a háborúban sérültek javára különös intézkedéseket tehetett.

A *betegsegélyezés* terén kiemelendő, hogy a *betegsegély a* háborús szolgálat által előidézett megbetegedések és sérülések esetére is biztosított. Az igény fenáll, ha a segélyezés szüksége a biztosításra kötelezett foglalkozás abbahagyásától számított 3 héten belül következik be és a beteg nem külföldön tartózkodik. (A RVO 214. §-a). Az igény továbbá akkor is fenáll, ha a biztosított az önkéntes tovább-biztosítás jogával él (a RVO 313. §-a) és ez esetben akkor is, ha a beteg külföldön tartózkodik. Rendszeresen csak magáról a szűkebb értelemben vett *betegsegélyről* van szó, mert az orvosi kezelés és gyógyszerek költségeit a katonai kincstár viseli. A betegsegély csak a „keresetképtelenség” esetén kerül kifizetésre, de a keresetképtelenséget a kórházi tartózkodás idején mindig bizonyítottnak kell tekinteni

A *balesetbiztosítás*, amely csak üzemi balesetekből eredő kártalanításokra van berendezve, természetesen nem fizethet háborús segélyeket, de a háború azon résztvevői, kik baleseti járadékot élveznek, ennek élvezetében továbbra is megmaradnak, még akkor is, ha külföldön tartózkodnak.

Legjelentékenyebb a *rokkantak és hátramaradottak* támogatása. A rokkantbiztosító intézmény a tartósan 66 $\frac{1}{3}$ %-os keresetképtesség-csökkenés és bizonyos feltételek mellett a családfenntartó elhalálása esetén is teljes kártalanítást fizet. Előreláthatólag tartós rokkantság esetén a rokkantság beálltanak napjától esedékes a járadék, míg múltó keresetképtelenség esetében 26 heti betegsegély jogos igénybevétele után. A rokkantság oka teljesen irreleváns, úgy, hogy a háborús szolgálat következtében megbetegedett vagy sérült teljes járadékra tarthat igényt. A biztosított elhalálása esetén még akkor is, ha az elhalálás a háború következtében történt, 15 éves életévükig árvasági járadékot kapnak a törvényes gyermekek, az özvegy pedig, ha keresetképtelen, özvegyégi járadékot, ha végül nem keresetképtelen, 4e járulékot maga is fizetett, egyszeri végkielégítést kap. A katonai, illetve háborús szolgálatban töltött idő olybá vétetik, mintha a biztosított teljes egészében járulékot fizetett volna.

1914-ben 30240, 1915-ben már 107995 árvasági járadék került kifizetésre (!). Külön kiemeljük itt, hogy a szociális biztosításnak ezek a segélyei a katonai igazgatási-kártalanítási kötelezettségéből nem mentesítik.

Az itt felemlített segélyeken kívül a német szociális biz-

tosítás, a katonai betegápolásban, a nemi betegségek ellen való küzdelemben is kivette részét és számos kórházat tart fen betegek és sebesültek ápolására; stb.. A rokkantbiztosító intézmények 1914. és 1915-ben huszonnét millió Márkát költöttek háborús jóléti intézményekre (Vöröskereszt, szeretetadományok), ezenfelül szükségjet szenvedők között negyvenhat millió Márkát osztottak szét és végül hadi kölcsönre egy milliárdot jegyeztek.

Milyen operációnak köteles magát a biztosított alávetni? (A járadékmegvonás jogosságának kérdése a Reichsversicherungsamt döntésében) A német Oberversicherungsamt 1916. március 10-én hozott I. a. 6274/149. B. számú ítéletével figyelemreméltóan kerül ellentétbe azzal a többszörösen elismert és minden balesetbiztosító-intézménynél alapelvül elfogadott felfogással, hogy a sérült operatív beavatkozásokat, amelyek testének adott állapotát megváltoztatni alkalmasak volnának, eltúrni nem köteles. A Reichsversicherungsamt említett határozatával kimondta, hogy *a sérülttől, – aki az orvosi szakvélemény szerint a szemén megejtendő operáció (Iridektomia) útján gyógyítható lett volna, – az operatív beavatkozás eltűrésének megtagadása miatt a baleseti járadék jogosan vonatott meg.* Az indokolásban a Reichsversicherungsamt nyomatékosan *hangsúlyozza ugyan, hogy változatlanul fennállónak tekinti azt a már fentebb említett alapelvet, hogy a sérült operációt eltúrni nem köteles, de az adott esetben a körülmények megvizsgálása kétségtelenné tette, hogy az operáció nem veszélyes, „erős” fájdalommal nem jár, általános narkóvizist szükségessé nem tesz és így nem tekinthető olyan orvosi beavatkozásnak, amely szervezete sértetlenségét befolyásolhatta volna, és amelynek eltűrését jogosultan tagadhatta volna meg.* A német balesetbiztosítási szakasztó élénk reflexiókat fűz ehhez az esethez, és úgy véli, hogy a Reichsversicherungsamt ítéletének nem lehet döntvényszerű jelentősége a jövőre, legfeljebb annyiban, hogy a jövőben minden esetben külön, tehát esetenként kell majd megvizsgálni azt a kérdést, vajjon az operáció, melynek a beteg *nem vetette*” alá magát, a szükségszerűen követendő gyógy-eljárásnak egyik *veszély felen* állomása lett volna-e, vagy pedig egy azon *kívül* helyezkedő, és a sérült legszemélyesebb, egyéni elbírálása alá tartozó súlyosabb operatív gyógy kísérlet, amelynek tervét a sérült el is utasíthatja. A Reichsversicherungsamt Ítélete *tényleg* csak az épen szóbanforgó, eset ténykörülményeinek vizsgálatával foglalkozik és csak azt hangsúlyozza, hogy a javasolt operációt a gyógyveljárás egyik jelentéktelen és veszélytelen etapjének kellett tekinteni, amelynek eltűrését a sérültnek megtagadni egyáltalán nem lehetett volna. A sérült az operáció eltűrésének megtagadását sem törvényes, sem más elfogadható okkal indokolni nem tudta, sőt meg sem kísérletté, viszont: a meghallgatott orvosszakértők véleményéből megállapítható, hogy *a szóbanforgó jelentéktelen operáció a sérült látási képességét lényegesen megjavította*

volna, és a jövőben fenyegető gyulladásokat megakadályozta és a szem állandó megnyugtatása révén a sérült munkaképességét jelentékenyen fokozta volna. A járadékmegvonás egyébként csak egy évre történt, a figyelemreméltó határozattal szemben azonban a sérültnek jogorvoslati út egyelőre nem áll rendelkezésre.

Traitsche Taneff-járadékos részére több járadékrészlet az esedékességtől számított egy évnél hosszabb ideig azért nem volt folyósítható, mert a járadékos állandó tartózkodási helye azon idő alatt az ellenség uralma alatt állott. Az Országos Munkásbetegs. és Balesetbiztosító Pénztár igazgatósága kimondotta, hogy *ily esetben a részleteket elévülteknek nem tekinti* és 2 K. 201/40. sz. határozatával azok kifizetését rendeli el.

Az egyességi tárgyalások a nem kincstári postamesterek alkalmazottainak az 1907. XIX. t.-c. szerinti biztosítása tárgyában kiadott K. M. 12539/916. számú és a kérdést úgy a betegség, mint a baleset esetére való biztosítás szempontjából rendezni kívánó kormányhatósági intézkedéssel kapcsolatban a postakincstár és az Országos Pénztár között újból megindultak. A tárgyalások új anyaga a törvény életbeléptétől 1916. július haváig terjedő időre az egyes pénztárak által követelt betegségelezési és balesetbiztosítási járulékoknak a postakincstár által való mikénti megtérítése adja.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal vezetése alatt az érdekeltek 1916. október hó 2-án az egyezkedési tárgyalást folytatták.

Ez alkalommal a postakincstár képviselői kijelentették, hogy az állam nem érzi magát az Országos Pénztár, illetve helyi szervei által az egyes postamesterek felelősnek, de hogy a vele szerződött postamestereket a pénztárak további zaklatásától megóvjá, 1916. július haváig felgyülemlett járulékok kiegyenlítésére 500.00 koronát ajánl fel.

Az Országos Pénztár járulék-követelése a hivatalos adatok alapján 2,484.674 koronát tesz ki; amelynek 55.89% fejében 1,388.685 koronát igényel. Hozzávéve még a balesetbiztosítási járulék címén ezideig felmerült 314.329 koronát, a jogos követelési végösszege 1,624.710 koronát, illetve 102.000 korona leszámításával 1,522.710 koronát tesz ki, és a pénztár álláspontja szerint *a postakincstár igenis anyagi obligóban van a postamesterekkel szemben, mert őket felsőbb rendeletekkel egyenesen eltiltotta törvényes bejelentési és járulékfizetési kötelességeik teljesítésétől*: ha ezek fizetésre kötelezettek, az állam szavatossággal tartozik. A postakincstárral szemben a postamesterek szerződéses alvállalkozóknak tekintendők, így az 1907. XIX. t.-c. 22. §. szerint a kincstár mint munkaadó a pénztár egész követeléséért közvetlenül felelősségre vonható, mert hiszen a posta-üzem, a meghatározott átalány-összeg erejéig, a postakincstár számlájára üzöttnek tekintendő. A fél-millió koronás egyességi ajánlatot ennél fogva még a

további tárgyalás alapjául sem fogadhatták el a pénztári intézmény képviselői.

Az Országos Pénztár azonban, hogy a maga részéről a békés megegyezés iránti hajlandóságát ismételten bebizonyíthassa, kiegyenlítésül elfogadná, úgy amint ezt az egyes községekkel és városokkal hasonló vitás kérdések esetében már megtette, *a jogosan követelhető járulék-összeg 50%-át*, sőt minthogy a postakincstár az általa megtérített 137.000 korona elismeréséhez feltétlenül ragaszkodik, hajlandó ezt az összeget az általa követelt 1,522.710 koronából levonásba hozni és jogos követelés 50%-a fejében az így maradó 1,385.710 korona felét, *kereken 693.000 koronát* fogadja el a postakincstártól végkiegyenlítésül.

Az Országos Pénztár elnöksége ily értelemben határozott az ügyben, melynek további kifejtéséről a „*Szociálpolitikai Szemle*” *következő számában fogunk hírt adni.*

A hétnapos járulékszedésre vonatkozó rendeletet nem hajtotta végre az Első Magyar Bádóg- és Vasedénygyár r.-tság, Sternlicht S. és társai vállalati pénztára. Az Országos Pénztár Losoncon eljáró küldöttei állapították ezt meg. A vizsgálat eredménye szerint a pénztárt e révén 2467 K 36 fillér károsodás érte, s a szabálytalan ügyvitel eredményeként a pénztár szabályellenes kifizetések és beszerzések révén további 976 kor. 11 fillérrel károsodott. Ezért az összesen *3443 K 47 fillért kitevő kárért* a törvény 146. §-a alapján a pénztárt fenntartó vállalat felelősségét kívánja megállapítani az Országos Pénztár igazgatósága, amely az Állami Munkásbiztosítási Hivatalt felterjesztésileg arra kérte, hogy a felelősséget mondja ki s a vállalatot a kár megtérítésére kötelezze.